

Міністерство освіти і науки України
Уманський національний університет садівництва

Кафедра соціально-гуманітарних і правових дисциплін

Методичні вказівки
для вивчення курсу «Філософія»
для студентів денної, заочної
та дистанційної форм навчання

Методичні вказівки з курсу «Філософія» для студентів денної, заочної та дистанційної форм навчання / Укл. П.М. Ямчук. – Умань: Уманський НУС, 2019. – 52 с.

У методичних вказівках з курсу «Філософія» надано загальну програму дисципліни, тематику, плани лекційних та семінарських занять, методичні вказівки для підготовки до семінарів, теми рефератів, питання для самоконтролю, базова та додаткова література для підготовки студентів денної, заочної та дистанційної форм навчання. А також надано методичні вказівки студентам заочної та дистанційної форм навчання для написання контрольних робіт з філософії та їх тематика. Навчальний посібник розраховано на студентів денної, заочної та дистанційної форм навчання, аспірантів та усіх, хто цікавиться проблемами філософії.

Ухвалено на засіданні кафедри соціально-гуманітарних і правових дисциплін
Протокол № 1 від 30 серпня 2019 р.

Зав. кафедри, доцент _____ Л.В. Машковська

Ухвалено методичною комісією факультету менеджменту
Протокол № 1 від 30 серпня 2019 року

Голова комісії _____ М.О. Гоменюк

ЗАГАЛЬНА ПРОГРАМА КУРСУ «ФІЛОСОФІЯ»

Лекції – 20 години
Семінари – 32 години
Самостійна робота – 44 години

Лекційний курс

№ з/п	Теми занять	Кількість годин
1	Філософія, її статус, структура та роль у житті людини та суспільства.	1
2	Особливості культури та типи філософського мислення Стародавнього Сходу та Заходу.	1
3	Основна проблематика філософії Середньовіччя та епохи Відродження.	1
4	Філософія Нового часу.	1
5	Філософська думка України	2
6	Основні течії сучасної західної філософії.	1
7	Розвиток вчення про буття та матерію в філософії та природознавстві.	1
8	Свідомість як вища форма відображення дійсності, її сутність та структура.	1
9	Теорія наукового пізнання.	2
10	Методологічний інструментарій сучасного наукового пізнання.	2
11	Діалектика як вчення про рух, розвиток та взаємозв'язок явищ.	1
12	Історія людства як об'єкт соціального пізнання. Суспільство як цілісна система.	1
13	Культурологічний та формаційний підходи до аналізу історії людства в соціальній філософії.	1
14	Розвиток суспільства як цивілізаційний процес.	1
15	Проблема людини у філософії. Людина у світі культури.	1
16	Походження та сутність культури, її функції та типи.	1
17	Глобалізація як предмет соціально філософського осмислення, коло її проблем.	1

Семінарські заняття

№ з/п	Теми семінарських занять	Кількість годин
1	Статус та призначення філософії у житті суспільства.	2
2	Структура та функції філософії	2
3	Типи філософського мислення в контексті культури Стародавнього Сходу.	2
4	Релігійно-ідеалістична спрямованість філософії феодалного суспільства.	2
5	Розвиток матеріалістичних та ідеалістичних ідей Нового часу.	2
6	Філософська думка України.	2
7	Філософське осмислення проблем буття та матерії.	2
8	Походження та сутність свідомості, її суспільно-історичний характер.	2
9	Наукове пізнання, його структура та динаміка.	2
10	Методологічний інструментарій сучасного наукового пізнання.	2
11	Діалектика та її альтернативи.	2
12	Історія людства у дзеркалі філософської думки.	2
13	Цивілізаційний вимір історії людства.	2
14	Проблема людини в філософії, її атрибутивні та альтернативні якості.	2
15	Культура як об'єкт філософського дослідження.	2
16	Поняття та сутність глобалізації. Людство перед обличчям глобальних загроз.	2

РОЗДІЛ I

ДЕННА ФОРМА НАВЧАННЯ

1. Тематика та плани семінарських занять

Тема 1. Статус та призначення філософії у житті суспільства

Семінар № 1

План

1. *Становлення філософії як форми суспільної свідомості, коло її проблем.*
2. *Співвідношення філософії з міфологією, релігією як її джерелами.*
3. *Уявлення світогляду, його структура. Сутність сучасного філософсько-культурологічного світогляду.*

Література

1. Пунченко О. Основи філософії: курс лекцій / О. Пунченко, В. Стокяло. – Ч. 1, 2. – Одеса, 2000. – 172 с.
2. Пунченко О.П. Філософія / О.П. Пунченко, О.М. Черниш.– Одеса: Астропринт, 2006.– 424 с.
3. Нерубасська А.О. Філософія / А.О. Нерубасська. – Одеса: ОНАЗ, 2014. – 204 с.
4. Торосян В.Г. Ценность философии / В.Г. Торосян // Вопросы философии. – №9. – 1993.
5. Хайдеггер М. Что такое философия / М. Хайдеггер / Вопросы философии. – № 8. – 1990.
6. Пунченко О.П. Образование в системе философских ценностей / О.П. Пунченко, Н.О. Пунченко. – Одесса: Печатный дом, 2010. – 506с.

Методичні рекомендації до заняття

При вивченні першого питання студент повинен усвідомити, що філософія – це інтегративна, найбільш загальна область наукового знання «про світ в цілому», про місце людини у світі та його відношенні до дійсності, а також й форма суспільної свідомості. Визначити предмет та джерела філософії як науки. Розглянути міфологію та релігію як джерела філософії. Уявити специфічність та особливості цих форм світогляду та суспільних форм свідомості.

Визначити значення поняття «світогляд» у філософському сенсі. Розглянути філософію та філософський світогляд як форму пізнання, яка прийшла на зміну міфології та релігії. Усвідомити, що світогляд – це духовно-практична форма освоєння світу, система знань, переконань, інтересів людини по відношенню до навколишнього світу та до себе. Виявити відмінності та особливості типів світогляду: життєвого (побутового), релігійного, філософського, наукового.

Тема 2. Структура та функції філософії

Семінар № 2

План

1. *Специфіка та структура філософського знання.*
2. *Функції філософії.*
3. *Сутність і співвідношення матеріалізму та ідеалізму, їх різновиди.*

Література

1. Пунченко О. Основи філософії: курс лекцій / О. Пунченко, В. Стокяло. – Ч. 1, 2. – Одеса, 2000. – 172 с.
2. Пунченко О.П. Філософія / О.П. Пунченко, О.М. Черниш.– Одеса: Астропринт, 2006.– 424 с.
3. Нерубасська А.О. Філософія / А.О. Нерубасська. – Одеса: ОНАЗ, 2014. – 204 с.
4. Лешкевич Т.Г. Философия и теория познания / Т.Г. Лешкевич. –М.: ИНФРА-М, 2013. – 408 с.
5. Пунченко О.П. Гносеологические основания философской критики / О.П. Пунченко. – Одесса: Астропринт, 2000. – 192 с.

Методичні рекомендації до заняття

Виявити специфіку філософії як наукового знання та зв'язок її з іншими областями наукового знання. Студент повинен зрозуміти структуру філософії як науки та співвідношення цих підрозділів, а саме: онтологію, гносеологію, аксіологію, методологію, антропологію, соціальну філософію, етику, естетику, історію філософії. Вміти характеризувати кожний розділ філософського знання та виявити його значення і функції у суспільному та людському світосприйнятті. Розкриваючи друге питання студент повинен усвідомити основні функції філософії: гносеологічну, праксеологічну, світоглядну, методологічну, критичну, аксіологічну, евристичну, культурно-виховну, як системи знань та пояснити їх значення. Визначити роль цих функцій у житті людини та суспільства.

Відповідаючи на третє питання студент повинен визначити основні напрямки у філософії: матеріалізм та ідеалізм. Розглянути відмінності течій матеріалізму та їх представників. А саме: 1) наївний матеріалізм 2,5 тис. тому (Фалес, Анаксимандр, Анаксагор, Геракліт, Демокріт); 2) механістичний XVI- XVIII ст. Новий час (І. Ньютон, І. Кеплер, Т. Гольбах, Локк, Ф. Бекон, Т. Гоббс, Ж. Ламетрі); 3) діалектичний матеріалізм (К. Маркс, Ф. Енгельс); вульгарний матеріалізм (К. Фохт, Л. Бюхнер, Я. Молешотт).

Студент повинен розрізнити основні течії ідеалізму: суб'єктивний та об'єктивний ідеалізм та знати представників даних напрямків. **Об'єктивний ідеалізм:** Платон (світ ідей); Г.-В.-Ф. Гегель (світовий Розум); Г.-В. Лейбниц (духовна субстанція монада); А. Шопенгауер (світова воля). **Суб'єктивний ідеалізм:** Дж. Беркли, Д. Юм, Й. Фіхте, І. Кант та інші. Визначити категорії гілозоїзму та дуалізму як різновидів філософського світосприйняття.

Тема 3. Типи філософського мислення в контексті культури Стародавнього Сходу

Семинар № 3

План

1. *Становлення філософської думки Стародавнього Сходу.*
2. *Загальне та відмінне у розвитку матеріалізму Стародавньої Індії та Ки- таю.*
3. *Особливості розвитку ідеалізму у концепціях Стародавнього Сходу.*

Література

1. Пунченко О. Основи філософії: курс лекцій / О. Пунченко, В. Стокяло. – Ч. 1, 2. – Одеса, 2000. – 172 с.
2. Пунченко О.П. Філософія / О.П. Пунченко, О.М. Черниш.– Одеса: Астро-принт, 2006.– 424 с.
3. Нерубаська А.О. Філософія / А.О. Нерубаська. – Одеса: ОНАЗ, 2014. – 204 с.
4. Томпсон М. Восточная философия / М. Томпсон. – М.: Гранд, 2000.– 384 с.
5. История философии в кратком изложении, пер. с чеш. И.И. Богута. – М.: Мысль, 1991.– 590 с.

Методичні рекомендації до заняття

Розкриваючи тему, студент повинен зрозуміти, що спочатку філософія виникла на лоні релігійно-міфологічного мислення. Філософія як система поглядів на світ з'явилася в Стародавній Індії та Китаї в кінці II на початку I тисячоліть до н. е. Специфіка розвитку суспільних відносин цих держав призвела до формування своєрідних рис філософії Індії та Китаю. Зокрема, кастовий лад в Індії і бюрократична система в Китаї зумовили поширення традиційних релігійно-міфологічних уявлень у розвитку перших філософських течій. Ця соціальна нерівність підтримувалася філософсько-релігійними поглядами. Основний метод пізнання світу у Східній філософії - це споглядання. Основна мета життя людини – досягнення гармонії з навколишнім світом і з'єднання з ним в єдине ціле. У філософії цього часу можна спостерігати різні школи та напрямки матеріалістичного й ідеалістичного характеру. При розгляданні даної теми студент повинен ознайомитися з основними матеріалістичними й ідеалістичними течіями Стародавньої Індії та Китаю й основними представниками цієї історичної епохи. (Будда Гаутама, Конфуцій, Лао-Цзи).

Тема 4. Типи філософського мислення в контексті культури Стародавнього Заходу

Семінар № 4

План

1. *Становлення та розвиток філософської думки Старогрецької філософії.*
2. *«Лінія» Демокріта та «лінія» Платона у Старогрецькій філософії, особливості їх розвитку.*
3. *Філософія Аристотеля як енциклопедія філософської думки Стародавньої Греції.*

Література

1. Пунченко О. Основи філософії: курс лекцій / О. Пунченко, В. Стокяло. – Ч. 1, 2. – Одеса, 2000. – 172 с.
2. Пунченко О.П. Філософія / О.П. Пунченко, О.М. Черниш.– Одеса: Астропринт, 2006.– 424 с.
3. Нерубаська А.О. Філософія / А.О. Нерубаська. – Одеса: ОНАЗ, 2014. – 204 с.
4. История философии в кратком изложении, пер. с чеш. И.И. Богута. – М.: Мысль, 1991.– 590 с.

Методичні рекомендації до заняття

По першому питанню студент має знати, що давньогрецька філософія (VI ст. до н.е. – V ст. н.е.) характеризувалася великим різноманіттям шкіл і напрямків та була колискою світової філософської думки. Філософи із Мілета створили у VII-VI ст. до н.е. одну з перших у Стародавній Греції філософську школу. Вони уявляли першоречовину, що лежить в основі всіх речей і явищ, у конкретно-речовинній формі води (Фалес), повітря (Анаксімен), “апейрона” – змішаного, неупорядкованого, догармонійного буття (Анаксимандр). Визначити особливості вчення Демокріта, Геракліта, Піфагора, Епікура, Сократа, Платона, Аристотеля як яскравих представників античної школи.

По другому питанню потрібно розкрити особливості атомістичного вчення Демокріта та ідеалістичного вчення Платона у Старогрецькій філософії.

По третьому запитанню доцільно розглянути діяльність енциклопедиста Аристотеля, який проголосив вічним двигуном природи, «формою усіх форм» – Бога. Визначити здобутки Аристотеля в області формальної логіки, а саме: закони причинності: формальну, матеріальну, виробляючу та кінцеву цільову причину.

Тема 5. Релігійно-ідеалістична спрямованість філософії феодалного суспільства

Семінар №5

План

1. *Сутність релігійного з'ясування проблем онтології та гносеології у філо-софській думці феодалного суспільства.*
2. *Релігійно-філософське вчення Ф. Аквінського.*
3. *Розвиток філософської думки в епоху Відродження.*

Література

1. Пунченко О. Основи філософії: курс лекцій / О. Пунченко, В. Стокяло. – Ч. 1, 2. – Одеса, 2000. – 172 с.
2. Пунченко О.П. Філософія / О.П. Пунченко, О.М. Черниш.– Одеса: Астропринт, 2006.– 424 с.
3. Нерубасська А.О. Філософія / А.О. Нерубасська. – Одеса: ОНАЗ, 2014. – 204 с.
4. История философии в кратком изложении, пер. с чеш. И.И. Богута. – М.: Мысль, 1991.– 590 с.
5. Пунченко О.П. Цивилизационное измерение истории человечества / О.П. Пунченко. – Одесса: Астропринт, 2013. – 448 с.

Методичні рекомендації до заняття

Осягнути світоглядне і методологічне відображення способів життя феодалного суспільства періоду Середньовіччя, головну роль у суспільній свідомості якого відігравала теологія як «знання» про «найбільш гармонійне» втілення духовності – Бога. Філософія в цей період була оголошена «служни-цею теології». У духовному житті панував «теоцентризм». Визначити відмінності та особливості патристики та схоластики як етапів розвитку середньовічної філософії та представників цих напрямків (Тертулліана, Юстина, Климента Александрійського, Оригена Богослова, Августина Блаженного та інших).

По другому питанню потрібно розглянути погляди Ф. Аквінського, його докази існування Бога, його етично-релігійне вчення, мету моральності, які він вбачав у прагненні людини до досягнення загробного блаженства. Засоби, що ведуть до цієї мети – віра, надія, любов.

По третьому питанню необхідно розглянути питання антропоцентризму та відродження філософії Античності. Відродження (Ренесанс) являло собою соціальний та ідейний рух XIV-XVI ст. у низці європейських країн, насамперед в Італії, що був спрямований проти християнської культури Середньовіччя і став перехідним етапом від останньої до культури Нового часу. Філософія в період Відродження перестала бути служницею теології. На протилежність античному космоцентризму філософія в цей час трактувалася пантеїстично. Концепції геліоцентричної наукової картини світу було відображено Г. Галілеєм, Дж. Бруно, І. Ньютоном, І. Кеплером.

Тема 6. Розвиток матеріалістичних та ідеалістичних ідей Нового часу

Семинар № 6

План

1. *Розвиток філософії Нового часу, її зв'язок з природознавством.*
2. *Дуалізм філософії Р. Декарта.*
3. *Становлення механістичного матеріалізму, його метафізичний характер.*
4. *Ідеалістичні погляди Лейбніца, Берклі та Юма.*

Література

1. Пунченко О. Основи філософії: курс лекцій / О. Пунченко, В. Стокяло. – Ч. 1, 2. – Одеса, 2000. – 172 с.
2. Пунченко О.П. Філософія / О.П. Пунченко, О.М. Черниш.– Одеса: Астропринт, 2006.– 424 с.
3. Нерубаська А.О. Філософія / А.О. Нерубаська. – Одеса: ОНАЗ, 2014. – 204 с.
4. Соколов В.В. Европейская философия XV – XVI веков / В.В. Соколов. – М.: Высшая школа, 1984. – 448 с.
5. Нарский И.С. Западноевропейская философия XVII века / И.С. Нарский. – М.: Высшая школа, 1973. – 302 с.
6. Кузнецов Б.Г. История философии для физиков и математиков / Б.Г. Кузнецов. – М.: Наука, 1974. – 352 с.

Методичні рекомендації до заняття

Вивчаючи перше питання студент повинен осмислити історично-науковий ракурс цього періоду. Машинне виробництво, яке поступово витісняє ремесло, потребувало розвитку точних знань про закономірності природи. Внаслідок цього перед суспільством постала проблема розробки методів, шляхів і прийомів вивчення природи. На цій основі формуються у філософії XVII століття два протилежні напрямки: емпіризм та раціоналізм.

По другому питанню потрібно з'ясувати особливості філософії Р. Декарта. Він є, поряд із Ф. Беконом, основоположником європейської і світової філософії Нового часу, видатний представник класичного раціоналізму та дуалізму.

По третьому питанню необхідно розкрити причини та особливості становлення механістичного матеріалізму (механістичність, метафізичність, сенсуалізм, антитеологізм).

Останнє питання має мету розглянути ідеалістичні течії цього періоду. Це «монадологія» Готфріда Вільгельма Лейбніца, який намагався знайти компроміс між раціоналізмом і сенсуалізмом: суб'єктивний ідеалізм Д. Берклі ; скептицизм та агностицизм Д. Юма.

Тема 7. Філософська думка України

Семинар № 7

План

1. *Становлення філософської думки у Києво-Могилянській академії.*
2. *Філософські погляди Г. Сковороди.*
3. *Філософські погляди П. Юркевича.*

Література

1. Пунченко О. Основи філософії: курс лекцій / О. Пунченко, В. Стокяло. – Ч. 1, 2. – Одеса, 2000. – 172 с.
2. Пунченко О.П. Філософія / О.П. Пунченко, О.М. Черниш.– Одеса: Астропринт, 2006.– 424 с.
3. Нерубаська А.О. Філософія / А.О. Нерубаська. – Одеса: ОНАЗ, 2014. – 204 с.
4. Мисик І.Г. Історія філософії в Україні: навч. посібник / І.Г. Мисик. – Одеса: «Фенікс» , 2011. – 134 с.
5. Історія філософії України. Хрестоматія. – К.: Либідь, 1993. – 560 с.

Методичні рекомендації до заняття

Визначити особливості філософії у XVI ст. -XVII ст. в Україні, які були обумовлено розповсюдженням книгодрукування з науково-освітнім центром в Острозі та створенням першого вищого навчального закладу університетського типу – Києво-Могилянської академії (1632 р.). Саме в ній всебічно досліджують проблеми пізнання, пізнавальну здатність людини: відчуття, сприйняття, пам'ять, мову і мислення. У працях і лекціях Ф. Прокоповича, С. Яворського, Г. Щербацького та інших спостерігається поступовий перехід від богопізнання до пізнання природи і людини, асиміляція передових ідей західноєвропейської філософії Нового часу (Коперника, Галілея, Декарта, Гассенді).

По другому питанню слід ознайомитися з вченням Г. Сковороди про «дві натури» та «три світи», його вченням про щастя та споріднену працю, «філософію серця». Філософія Григорія Сковороди зводилась до основної ідеї, що сутність людини – це дух, думка і серце. Шлях до ідеального суспільства пролягає через серце людини, її мораль, самовиховання, творчу працю. Тема природної людини у творчості Григорія Сковороди, як і в західноєвропейських мислителів-просвітників, – одна з провідних. Філософ осмислює сутність людини з побутового досвіду, яскравого фольклорного надбання народної мудрості.

У третьому питанні розкривається «Філософія серця» П. Юркевича. Основні засади «філософії серця» П. Юркевич виклав у праці «Серце і його значення в духовному житті людини за вченням слова Божого», де розгортається цілісна філософсько-антропологічна концепція про серце як визначальну основу фізичного та духовного життя людини.

Тема 8. Філософське осмислення проблем буття та матерії

Семинар № 8

План

- 1. Сутність буття та його форми.*
- 2. Розвиток вчення про матерію у філософії та науці.*
- 3. Поняття руху та його форми.*
- 4. Просторово-часова організація матеріального світу.*

Література

1. Пунченко О. Основи філософії: курс лекцій / О. Пунченко, В. Стокяло. – Ч. 1, 2. – Одеса, 2000. – 172 с.
2. Пунченко О.П. Філософія / О.П. Пунченко, О.М. Черниш.– Одеса: Астропринт, 2006.– 424 с.
3. Нерубаська А.О. Філософія / А.О. Нерубаська. – Одеса: ОНАЗ, 2014. – 204 с.
4. Лешкевич Т.Г. Философия и теория познания / Т.Г. Лешкевич. –М.: ИНФРА-М, 2013. – 408 с.
5. Мысык И.Г. Философские основания лингвистического времени / И.Г. Мысык. – Одесса: Феникс, 2009. 254 с.
6. Дерріда Ж. Дарувати час/ Ж. Дерріда. – Львів: Літопис, 2008. – 208 с.

Методичні рекомендації до заняття

Розглянути, що таке онтологія та її основні категорії : буття, матерія, час, простір тощо. Розглянути концепції «буття» в області історії філософії та в ідеалістичному і матеріалістичному розумінні. Розглянути рух як спосіб існування матерії та визначити його основні форми за трьома групами: 1) у неорганічній природі; 2) у живій природі; 3) у суспільстві. Знати визначення категорій «простір» та «час» як основних атрибутів існування матерії.

Тема 9. Походження та сутність свідомості, її суспільно-історичний характер

Семинар № 9

План

- 1. Свідомість як вища форма відображення дійсності. Сутність свідомості.*
- 2. Суспільно-історичний характер свідомості.*
- 3. Суспільна свідомість, її структура та форми.*

Література

1. Пунченко О. Основи філософії: курс лекцій / О. Пунченко, В. Стокяло. – Ч. 1, 2. – Одеса, 2000. – 172 с.
2. Пунченко О.П. Філософія / О.П. Пунченко, О.М. Черниш.– Одеса: Астропринт, 2006.– 424 с.
3. Нерубаська А.О. Філософія / А.О. Нерубаська. – Одеса: ОНАЗ, 2014. – 204 с.
4. Андреев И.Л. Происхождение человека и общества/ И.Л. Андреев. – М.: Мысль, 1988. – 415 с.
5. Спиркин А.Г. Сознание и самосознание / А.Г. Спиркин . – М.: Наука, 1972.– 303 с.

Методичні рекомендації до заняття

Розглянути свідомість як вищу психічну форму відображення навколишнього середовища, функцію мозку, яка притаманна лише людині. Визначити підходи та визначення поняття «свідомість» та її формування у соціогенезі людства (Платон, Аристотель, Р. Декарт, Спіноза, Дж. Локк, З. Фрейд, К.-Г. Юнг та ін.). Виявити зв'язок та діалектичне функціонування мови і свідомості. Визначити поняття «самосвідомість» та форми суспільної свідомості, а саме: політична свідомість, правова, моральна, релігійна, естетична, наукова свідомість тощо.

Тема 10. Наукове пізнання, його структура та динаміка

Семінар № 10

План

- 1. Поняття наукового пізнання, його структура та відмінності від повсякденного.*
- 2. Суспільно-історичний характер пізнання.*
- 3. Поняття практики, її форми та роль у суспільному розвитку.*
- 4. Філософське вчення про істину.*

Література

1. Пунченко О. Основи філософії: курс лекцій / О. Пунченко, В. Стокяло. – Ч. 1, 2. – Одеса, 2000. – 172 с.
2. Пунченко О.П. Філософія / О.П. Пунченко, О.М. Черниш.– Одеса: Астропринт, 2006.– 424 с.
3. Нерубаська А.О. Філософія / А.О. Нерубаська. – Одеса: ОНАЗ, 2014. – 204 с.
4. Будко В.В. Філософія науки / В.В. Будко. – Харків: Консул, 2005. – 268 с.
5. Степин В.С. История и философия науки / В.С. Степин. – М.: Академический Проект; Трикста, 2012. – 423 с.

Методичні рекомендації до заняття

З цієї теми студент повинен дізнатися про структуру наукового пізнання, його субстратні елементи: об'єкт, суб'єкт та засоби пізнання. Виявити сутність сенсуалізму (Дж. Локк, Т. Гоббс, К. Гельвецій) та раціоналізму (Б. Спіноза, Р. Декарт, Г. Лейбніц) в пізнанні. Визначити практику як модус визначення людини у структурі буття, її зв'язок з природою та соціальною дійсністю, розкриття її свідомості та включення в духовний вимір культури. Розглянути також проблему істини в епістемології як рушійний компонент та результат наукового пізнання.

Тема 11. Методологічний інструментарій сучасного наукового пізнання

Семінар № 11

План

- 1. Становлення та поняття методологічного інструментарію.*
- 2. Емпіричний та теоретичний рівні наукового пізнання.*
- 3. Форми наукового пізнання.*

Література

1. Пунченко О. Основи філософії: курс лекцій / О. Пунченко, В. Стокяло. – Ч. 1, 2. – Одеса, 2000. – 172 с.
2. Пунченко О.П. Філософія / О.П. Пунченко, О.М. Черниш.– Одеса: Астропринт, 2006.– 424 с.
3. Нерубасська А.О. Філософія / А.О. Нерубасська. – Одеса: ОНАЗ, 2014. – 204 с.
4. Будко В.В. Філософія науки / В.В. Будко. – Харьков: Консул, 2005. – 268 с.
5. Князева Е.Н. Основания синергетики / Е.Н. Князева, С.П. Курдюмов. – М.: Либроком, 2010. – 256 с.
6. Уемов А.И. Системный подход и общая теория систем / А.И. Уемов. – М.: Мысль, 1978. – 272 с.

Методичні рекомендації до заняття

Студент повинен зрозуміти сутність методології як наукового базису пізнання в усіх наукових областях. Визначити основні рівні наукового пізнання: емпіричний та теоретичний, виявити інструментарій наукового пошуку кожного з них. Усвідомити функціонування загально філософських, загальнонаукових та спеціальних методів пізнання. Зрозуміти, що основними загальнонауковими методами емпіричного пізнання є спостереження, порівняння, вимірювання та експеримент. Роль методу індукції та дедукції у процесі пізнання. Осягнути типову логічну структуру наукового дослідження: «проблема – гіпотеза – теорія». Тобто наукове пізнання як оперативна діяльність включає у себе порушення проблеми, висунення гіпотез, збирання фактів, розробку творчої ідеї, перевірку її практикою, розробку теорії, яка дає можливість вирішити порушену проблему.

Тема 12. Діалектика та її альтернативи

Семінар № 12

План

1. *Поняття діалектики, її історичні форми та типи.*
2. *Діалектика як вчення про розвиток та взаємозв'язок явищ.*
3. *Альтернативи діалектики.*

Література

1. Пунченко О. Основи філософії: курс лекцій / О. Пунченко, В. Стокяло. – Ч. 1, 2. – Одеса, 2000. – 172 с.
2. Пунченко О.П. Філософія / О.П. Пунченко, О.М. Черниш.– Одеса: Астропринт, 2006.– 424 с.
3. Нерубаська А.О. Філософія / А.О. Нерубаська. – Одеса: ОНАЗ, 2014. – 204 с.
4. Швырев В.С. Как нам относится к диалектике? / В.С. Швырев // Вопросы философии. – 1995. – № 1. – 167 с.
5. Шептулин А. Система категорий діалектики / А. Шептулин. – М.: Наука., 1967. – 375 с.

Методичні рекомендації до заняття

Визначити основні історичні етапи діалектики: стихійну, метафізичну, діалектику Гегеля, матеріалістично-марксистську. Розглянути діалектику як сучасну загальну теорію розвитку всього сутнього, яка адекватно відображає його еволюцію у своїх законах, категоріях та принципах.

Студент повинен зрозуміти закони діалектики – загальні, універсальні закони, основні з них: закон взаємного переходу кількісних змін у якісні, закон єдності і боротьби протилежностей, закон заперечення заперечення. Вони називаються основними, універсальними законами діалектики тому, що: по-перше, притаманні усім сферам дійсності, тобто діють у природі, суспільстві, пізнанні; по-друге, розкривають глибинні основи руху та розвитку, а саме: його джерело, механізм переходу від старого до нового, зв'язки нового зі старим, то-го, що заперечує, з тим, що заперечується.

Визначити альтернативи діалектики – такі як метафізика, догматизм, релятивізм, скептицизм, еклектика та софістика.

Тема 13. Історія людства у дзеркалі філософської думки

Семінар № 13

План

- 1. Сутність системних підходів аналізу поняття «суспільство».*
- 2. Сутність культурологічних концепцій щодо пояснення історії людства.*
- 3. Формаційний підхід до аналізу історії суспільства.*

Література

1. Пунченко О. Основи філософії: курс лекцій / О. Пунченко, В. Стокяло. – Ч. 1, 2. – Одеса, 2000. – 172 с.
2. Пунченко О.П. Філософія / О.П. Пунченко, О.М. Черниш.– Одеса: Астропринт, 2006.– 424 с.
3. Нерубаська А.О. Філософія / А.О. Нерубаська. – Одеса: ОНАЗ, 2014. – 204 с.
4. Лазаревич А.А. Глобальное коммуникационное общество / А.А. Лазаревич. – Минск: Белорусская наука, 2008. – 350 с.
5. Сорокин П. Человек, цивилизация, общество / П. Сорокин. – М.: ИПЛ, 1992. – 543 с.
6. Ясперс К. Смысл и назначение истории / К. Ясперс. – М.: Республика, 1994. – 528 с.

Методичні рекомендації до заняття

Студент повинен визначити поняття «суспільство» у закономірностях його розвитку, його структурні ланки та складові. Виявити історичний контекст розвитку суспільства у різні історико-культурні епохи, визначити історичні форми суспільства та ознайомитися з концепціями пояснення історії людства (У. Росту, О. Шпенглер, П. Сорокін, А. Тойнбі). Розглянути формаційний підхід як основний матеріалістичний спосіб розуміння історії.

Тема 14. Цивілізаційний вимір історії людства

Семінар № 14

План

- 1. Поняття цивілізації та її основні типи.*
- 2. Цивілізація як інформаційний процес.*
- 3. Особливості розвитку сучасної інформаційної цивілізації.*

Література

1. Пунченко О. Основи філософії: курс лекцій / О. Пунченко, В. Стокяло. – Ч. 1, 2. – Одеса, 2000. – 172 с.
2. Пунченко О.П. Філософія / О.П. Пунченко, О.М. Черниш.– Одеса: Астропринт, 2006.– 424 с.
3. Нерубаська А.О. Філософія / А.О. Нерубаська. – Одеса: ОНАЗ, 2014. – 204 с.
4. Осборн Р. Цивілізація / Осборн Р. – М.: АСТ Москва: Хранитель, 2008. – 764 с.
5. Пунченко О.П. Цивілізаційне вимірювання історії людства / О.П. Пунченко. – Одеса: Астропринт, 2013. – 448 с.
6. Тоффлер Э. Третя волна / Э. Тоффлер . – М.: АСТ, 2004. – 781с.
7. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций / С. Хантингтон. – М.: АСТ, 2005. – 603 с.

Методичні рекомендації до заняття

Вивчаючи цю тему, студент має з'ясувати, що цивілізація – це багатомірний прояв всесвітньо-історичного процесу, який має багато значень. Розглянути теорії цивілізації А. Тойнбі, М.Я. Данилевського, О. Шпенглера, Л.М. Гумільова та інших. Розглянути також поняття цивілізованість та цивілізація у сучасному інформаційному світі, встановити взаємозв'язок та відмінність понять «цивілізація» та «культура».

Тема 15. Проблема людини у філософії, її атрибутивні та альтеративні якості

Семінар № 15

План

1. *Людина як предмет філософського пізнання, її багатомірна сутність.*
2. *Атрибутивні та альтернативні якості людини.*
3. *Людина та суспільство.*

Література

1. Пунченко О. Основи філософії: курс лекцій / О. Пунченко, В. Стокяло. – Ч. 1, 2. – Одеса, 2000. – 172 с.
2. Пунченко О.П. Філософія / О.П. Пунченко, О.М. Черниш.– Одеса: Астропринт, 2006.– 424 с.
3. Нерубаська А.О. Філософія / А.О. Нерубаська. – Одеса: ОНАЗ, 2014. – 204 с.
4. Андреев И.Л. Происхождение человека и общества/ И.Л. Андреев. – М.: Мысль, 1988. – 415 с.
5. Трибулев Б.С. Природа и сущность человека / Б.С. Трибулев. – Минск: ТЕХНОПРИНТ, 1999. – 256 с.
6. Шарден П. де Т. Феномен человека / П. де Т. Шарден. – М.: АСТ, 2002. – 553 с.

Методичні рекомендації до заняття

Вивчаючи цю тему, студент має отримати уявлення про людину в історії філософської думки, уявлення про неї як про соціобіологічну ланку світу. Знати чітко різницю понять «індивід», «особа», «особистість». Осмислити суспільство як невід'ємну частину та середовище людського існування. Розглянути питання соціалізації як процесу людинотворення та визначити поняття «суспільство».

Тема 16. Культура як об'єкт філософського дослідження

Семинар № 16

План

1. *Поняття культури, її типи та функції.*
2. *Взаємозв'язок матеріальної та духовної культури.*
3. *Освіта у системі духовних цінностей соціуму.*

Література

1. Пунченко О. Основи філософії: курс лекцій / О. Пунченко, В. Стокяло. – Ч. 1, 2. – Одеса, 2000. – 172 с.
2. Пунченко О.П. Філософія / О.П. Пунченко, О.М. Черниш.– Одеса: Астропринт, 2006.– 424 с.
3. Нерубаська А.О. Філософія / А.О. Нерубаська. – Одеса: ОНАЗ, 2014. – 204 с.
4. Донникова И.А. Культурогенная сущность социальной самоорганизации / И.А. Донникова. – Одесса: Печатный дом, 2011. – 280 с.
5. Каган М.С. Философия культуры / М.С. Каган. – СПб.: Петрополис, 1996. – 416 с.
6. Нерубасская А.А. Культурология. Курс лекцій: учеб. пособ. – [2-е изд., испр и доп.] / Нерубасская А.А. – Одесса: ОНАС, 2013. – 167 с.
7. Степин В.С. Цивилизация и культура / В.С. Степин. – СПб.: СПбГУП, 2011. – 408с.

Методичні рекомендації до заняття

Вивчаючи дану тему, студент повинен усвідомити багатогранність та своєрідність поняття «культура», її основні форми реалізації та функції: пізнавальну, світоглядну, естетичну, етичну, адаптаційну, комунікативну, гуманістичну, регулятивну, нормативну, людинотворчу та інші. Розглянути основні відмінності та взаємозв'язок матеріальної і духовної культурних сфер та відмінності понять «культура» та «цивілізація». Інститут освіти розглянути як механізм адаптації, самоідентифікації, становлення особистості та формування її ціннісно-морального внутрішнього світу.

**Тема 17. Поняття та сутність глобалізації.
Людство перед обличчям глобальних загроз**

Семінар № 17

План

- 1. Глобалізація як об'єкт філософського аналізу.*
- 2. Основні напрямки процесу глобалізації у сучасних умовах.*
- 3. Глобальні проблеми людства, їх характеристика.*

Література

1. Пунченко О. Основи філософії: курс лекцій / О. Пунченко, В. Стокяло. – Ч. 1, 2. – Одеса, 2000. – 172 с.
2. Пунченко О.П. Філософія / О.П. Пунченко, О.М. Черниш.– Одеса: Астропринт, 2006.– 424 с.
3. Нерубасська А.О. Філософія / А.О. Нерубасська. – Одеса: ОНАЗ, 2014. – 204 с.
4. Пунченко О.П. Цивилизационное измерение истории человечества / О.П. Пунченко. – Одесса: Астропринт, 2013. – 448 с.
5. Тоффлер Э. Третья волна / Э. Тоффлер. – М.: АСТ, 2004. – 781с.
6. Шапиро Р. Прогноз на будущее / Р. Шапиро. – М.: АСТ, АСТ МОСКВА, 2009. – 537 с.

Методичні рекомендації до заняття

Студент повинен усвідомити, що глобалізація – процес всесвітньої економічної, політичної та культурної інтеграції й уніфікації. У більш вузькому розумінні – перетворення певного явища на планетарне, таке, що стосується всієї Землі. Виявити переваги та недоліки цього процесу. Визначити перелік глобальних проблем людства (екологічна, медична, війни та миру, демографічна та т.п.) та альтернативи їх вирішення.

2. Приблизна тематика рефератів для студентів

1. Філософія у системі духовної культури суспільства.
2. Особливості філософського мислення в культурних традиціях Стародавнього Сходу.
3. Структура філософського знання, його зв'язок з природознавством.
4. Єдність та відмінність філософських поглядів Сократа та Платона.
5. Філософські погляди Арістотеля.
6. Освіта у духовному житті Стародавньої Греції: академія Платона – ліцей Арістотеля.
7. Філософія та національна самосвідомість.
8. Релігійно-ідеологічна філософія Ф. Аквінського: докази Бога та вчення про дві істини.
9. Гуманістична спрямованість філософії епохи Відродження.
10. Філософсько-естетичні погляди Леонардо да Вінчі.
11. Природничо-наукові погляди Дж. Бруно, Г. Галілея та М. Коперника.
12. Особливості матеріалізму Нового часу, його зв'язок з природознавством.
13. Розвиток методології у філософії Нового Часу: Р. Декарт, Ф. Бекон.
14. Філософські погляди Лейбніца.
15. Проблема людини у філософії Б. Паскаля.
16. Теоретично-пізнавальні підстави філософії І. Канта.
17. Філософія Г. Гегеля як найвище досягнення німецької класичної філософії.
18. Антропологічний матеріалізм філософії Л. Фейєрбаха.
19. Становлення та розвиток філософської думки у Києво-Могилянській академії.
20. Вчення Г. Сковороди про загальну картину світу та «споріднену працю».
21. Філософські погляди П. Юркевича.
22. Буття як проблема філософського знання.
23. Розвиток вчення про матерію в історії філософсько-природознавчої думки.
24. Сучасна наука про склад та властивості матерії.
25. Основні концепції просторово-часової організації буття.
26. Філософські аспекти теорії відносності.
27. Походження та сутність свідомості.
28. Свідомість – мова – комунікація.
29. Інтелект, його структура та функції.
30. Поняття інформації: філософсько-кібернетичний аналіз.
31. Інтернет як форма комунікації у сучасному світі.
32. Сутність та основні елементи процесу пізнання.
33. Суспільно-історичний характер пізнання.
34. Діалектичний шлях процесу пізнання реального світу.
35. Логіка становлення наукового пізнання.
36. Істина як цінність у суспільній науці.
37. Творчість як соціальний феномен.
38. Методологічний інструментарій сучасного наукового пізнання.
39. Методи емпіричного пізнання.
40. Методи теоретичного пізнання.

41. Форми наукового пізнання.
42. Сутність системно-структурного підходу та його місце у сучасній науковій методології.
43. Синергетичний підхід у просторі сучасного природознавчого та філософського знання.
44. Наука як вид духовного виробництва.
45. Філософія та наука: історичні форми взаємозв'язку.
46. Взаємозв'язок природознавчого, технічного та філософського знання у сучасній науці.
47. Проблема комунікації у сучасній науці.
48. Типи наукової раціональності як предмет філософсько-методологічного дослідження.
49. Світоглядна цінність сучасної науки.
50. Системний аналіз філософських концепцій сутності суспільства.
51. Сутність та основні концепції культурологічного осмислення історії людства.
52. Структура формаційного розподілу історії людства.
53. Цивілізаційний вимір історії людства.
54. Особливості інформаційної моделі сучасної цивілізації.
55. Інформатизація суспільства як мегатренди інформаційної цивілізації.
56. Освіта у структурі духовних цінностей соціуму.
57. Моральний вектор освіти.
58. Поняття етики, її функції та місце в культурі людського буття.
59. Ідеологія як форма відображення соціальної дійсності.
60. Культура як об'єкт філософського дослідження.
61. Техніка, її сутність та роль у житті суспільства.
62. Аналіз впливу розвитку техніки та її наслідків на основі сфери життя суспільства.
63. Специфіка інженерного мислення та складові частини інженерної діяльності.
64. Діалог культур у сучасному світі та проблема збереження культурно-цивілізаційної ідентичності.
65. Сутність постмодернізму, його проблемне поле.
66. Поняття та сутність глобалізації. Особливості сучасних глобалізаційних процесів.
67. Глобальні проблеми людства у сучасному світі.
68. Діалог «Схід-Захід» як імператив глобалізуючої цивілізації.
69. Релігія як соціальне явище, її сутність та функції.
70. Релігія Сходу.
71. Походження та сутність християнства.
72. Іслам як світова релігія, особливості віровчення.
73. Релігія та духовна культура.
74. Релігія та моральність.
75. Релігія та мистецтво.
76. Релігія та церква у сучасній Україні.
77. Релігія і глобальні проблеми сучасності.

3. Література для семінарських занять та написання рефератів

1. Кавалеров А.І., навч.-метод. посіб.: Філософська пропедевтика з курсу – Філософія / А.І. Кавалеров, В.І. Ворніков . – Одесса: Астропринт , 2013. – 96 с.
2. Калмыков В.Н. Философия / В.Н. Калмыков. – М.: Высшая школа, 2012. – 431с.
3. Філософія. Короткий виклад; за ред. проф. С.П. Щерби. – Житомир, Льонок, 2000. – 416 с.
4. Чунаева А.А. Философия / А.А. Чунаева, И.Г. Мысык. –[1-6 изд.]– Одесса: Феникс, 2000-2009 . – 332 с.
5. Андреев И.Л. Происхождение человека и общества / И.А. Андреев. – М.: Мысль, 1988. – 415 с.
6. Вернадский В.И. Биосфера и ноосфера / В.И. Вернадский. – М.: Айрис - Пресс , 2007. – 576 с.
7. Водопьянов П.А. Великий день гнева: экология и эсхатология / П.А. Водопьянов, В.С. Крисаченко. – Минск: Университетское, 1993. – 282 с.
8. Горохов В.Г. Основы философии техники и технических наук / В.Г. Горохов. – М.: Гардарики, 2007. – 335 с.
9. Губин В.Д. Философская антропология / В.Д. Губин, Е.Н. Некрасова. – М.: Форум, 2008. – 400 с.
10. Гэлбрейт Д. Новое индустриальное общество / Д. Гэлбрейт. – М.: СПб., Транзиткнига, 2004. – 602 с.
11. Ильенков Э.В. Философия и культура / Э.В. Ильенков. – М.: Политиздат, 1991. – 464 с.
12. История философии в кратком изложении; под ред. И.И. Богута. – М.: Мысль, 1991. – 590 с.
13. Кузнецов Б.Г. История философии для физиков и математиков / Б.Г. Кузнецов. – М.: Наука, 1974. – 352 с.
14. Куренкова Р.А. Эстетика / Р.А. Куренкова. – М.: ВЛАДОС – Пресс, 2004. – 367 с.
15. Каган М.С. Философия культуры / М.С. Каган. – СПб.: Петрополис, 1996. – 416 с.
16. Лешкевич Т.Г. Философия и теория познания / Т.Г. Лешкевич. – М.: ИНФРА-М, 2013. – 408 с.
17. Лазаревич А.А. Глобальное коммуникационное общество / А.А. Лазаревич. – Минск: Белорусская наука, 2008. – 350 с.
18. Лосев А.Ф. Философия. Мифология. Культура. / А.Ф. Лосев . – М.: ИПЛ, 1991. – 525 с.
19. Лукашевич В.М. Глобалистика / В.М. Лукашевич. – Львов: Новий світ – 2000. – 540 с.
20. Марков Б.В. Философская антропология / Б.В. Марков. – [2-е изд.]– СПб.: Питер, 2008. – 352 с.
21. Мечников И.И. Этюды о природе человека / И.И. Мечников. – М.: Из-во АН СССР, 1961. – 290 с.

22. Микешина Л.А. Эпистемология ценностей / Л.А. Микешина. – М.: РОС-СПЭН, 2007. – 439 с.
23. Ойзерман Т.И. Главные философские направления / Т.И. Ойзерман. – М.: Мысль, 1971. – 383 с.
24. Осборн Р. Цивилизация / Осборн Р. – М.: АСТ: АСТ Москва: Хранитель, 2008. – 764 с.
25. Пунченко О.П. Гносеологические основания философской критики / О.П. Пунченко. – Одесса: Астропринт, 2000. – 192 с.
26. Пунченко О.П. Образование в системе философских ценностей / О.П. Пунченко, Н.О. Пунченко. – Одесса: Печатный дом, 2010. – 506 с.
27. Пунченко О.П. Цивилизационное измерение истории человечества / О.П. Пунченко. – Одесса: Астропринт, 2013. – 448 с.
28. Ратніков В.С. Основи філософії науки і філософії техніки / В.С. Ратніков. – Вінниця: ВНТУ, 2012. – 291 с.
29. Религиоведение; под ред. проф. Лобазова П.К., проф. Пунченко О.П. – Харьков-Одесса-Херсон. – [1-4 изд.] – 2005-2013. – 480 с.
30. Розин В.М. Мышление и творчество / В.М. Розин. – М.: ПЕР СЭ, 2006. – 360 с.
31. Сорокин П. Человек. Цивилизация. Общество / П. Сорокин. – М.: Политиздат. – 543 с.
32. Спиркин А.Г. Сознание и самосознание / А.Г. Спиркин. – М.: Наука, 1972. – 303 с.
33. Степин В.С. История и философия наука / В.С. Степин. – М.: Академический проект: Трикста, 2012. – 423 с.
34. Тойнби А.Д. Исследование истории: возникновение, рост и распад цивилизации / А.Д. Тойнби. – М.: АСТ, АСТ МОСКВА, 2009. – 670 с.
35. Тоффлер Э. Третья волна / Э. Тоффлер. – М.: АСТ, 2004. – 781 с.
36. Уледов А.К. Структура общественного сознания / А.К. Уледов. – М.: Мысль, 1968. – 324 с.
37. Фейерабенд П. Наука в свободном обществе / П. Фейерабенд. – М. АСТ: АСТ МОСКВА, 2010. – 378с.
38. Фернандес-Арместро Ф. Цивилизация/ Ф. Фернандес-Арместро. – М.: АСТ: АСТ МОСКВА, 2009. – 764 с.
39. Философия мышления; под ред. проф. Богатой Л.Н. – Одесса: Печатный дом, 2013. – 444 с.
40. Франкл Д. Археология ума / Д. Франкл. – М.: АСТ, Астрель, 2007. – 254 с.
41. Фролов И.Т. Этика наука / И.Т. Фролов, Б.Г. Юдин. – М.: Либроком, 2009. – 256 с.
42. Фукуяма Ф. Наше постчеловеческое будущее / Ф. Фукуяма. – М.: АСТ, 2004. – 349 с.
43. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций / С. Хантингтон. – М.: АСТ, 2005. – 603 с.
44. Хейзинга Й. Homo ludens. В тени завтрашнего дня / Й. Хейзинга. – М.: АСТ, 2004. – 539 с.
45. Шалаев В.П. Синергетика в пространстве философских проблем современности / В.П. Шалаев. – Йошкар-Ола: МГТУ, 2009. – 360 с.

46. Шапиро Р. Прогноз на будущее / Р. Шапиро. – М.: АСТ, АСТ МОСКВА, 2009. – 537 с.
47. Шарден П. де Т. Феномен человека / П. де Т. Шарден. – М.: АСТ, 2002. – 553 с.
48. Ясперс К. Смысл и назначение истории / К. Ясперс. – М.: Республика, 1994. – 528 с.

РОЗДІЛ II ЗАОЧНА ТА ДИСТАНЦІЙНА ФОРМИ НАВЧАННЯ

1. Методичні вказівки студентам заочної та дистанційної форм навчання для написання контрольних робіт з курсу «Філософія» та підготовки до семінарських занять

При вивченні філософії студентами заочної та дистанційної форм навчання виконання ними контрольних робіт має велике значення. Це один із видів самостійного освоєння курсу філософії, який допомагає набути навичок роботи з науковою та науково-навчальною літературою, формування наукового стиля мислення, лаконічності, послідовності, логічності їх викладання.

При вивченні курсу філософії студент керується програмою цього курсу (вона загальна для всіх форм навчання, її зміст розкрито на початку вказівок).

Згідно з навчальним планом академії студенти заочної та дистанційної форм навчання виконують контрольну роботу, яка має два питання (основне та додаткове), загальним обсягом 25-35 сторінок шкільного зошиту.

Тему основного питання студент визначає за двома останніми номерами залікової книжки. Наприклад, якщо останні дві цифри 07, то Ваш варіант основного питання – № 7. Якщо останні дві цифри більше за 50 (а усього розроблено 50 варіантів), тоді варіант визначається таким чином: якщо останні дві цифри 54, то Ваш варіант – 4 (54-50); якщо 95 (95-50), то Ваш варіант – 45. Якщо ваша залікова книжка закінчується на два нулі – 0100, то Ваш варіант – 10; чи 0200, – то номер варіанта – 20 і т.д.

Додаткове питання студент обирає керуючись програмою курсу філософія самостійно.

На першій сторінці тексту треба вказати номер та назву теми (основного питання) контрольної роботи, розробити план, в кінці роботи необхідно подати перелік використаних джерел та літератури, рекомендованої згідно з тематикою контрольних робіт. Якщо студент використовує будь-яку іншу літературу, він повинен дописати її до основної.

Якщо письмова робота є механічний перепис тексту будь-якого наукового джерела чи чужих робіт, вона не рецензується та повертається авторові.

Контрольні роботи повинні бути написані на високому теоретичному та методичному рівнях, свідчити про знання студентом сутності проблеми.

Студенти, які не виконали контрольної роботи та не захистили її, до іспиту не допускаються.

2. Тематика контрольних робіт з курсу «Філософія»

Тема 1. Філософія, коло її проблем, статус та призначення у житті суспільства

Література

1. Пунченко О. Основи філософії: курс лекцій / О. Пунченко, В. Стокяло. – Ч. 1, 2. – Одеса, 2000. – 172 с.
2. Пунченко О.П. Філософія / О.П. Пунченко, О.М. Черниш.– Одеса: Астропринт, 2006.– 424 с.
3. Нерубаська А.О. Філософія / А.О. Нерубаська. – Одеса: ОНАЗ, 2014. – 204 с.
4. Чунаева А.А. Философия / А.А. Чунаева, И.Г. Мысык. –[1-6 изд.]– Одесса: Феникс, 2000-2009 . – 332 с.
5. Лешкевич Т.Г. Философия и теория познания / Т.Г. Лешкевич. –М.: ИНФРА-М, 2013. – 408 с.

Тема 2. Специфіка та структура філософського знання. Функції філософії

Література

1. Пунченко О. Основи філософії: курс лекцій / О. Пунченко, В. Стокяло. – Ч. 1, 2. – Одеса, 2000. – 172 с.
2. Пунченко О.П. Філософія / О.П. Пунченко, О.М. Черниш.– Одеса: Астропринт, 2006.– 424 с.
3. Нерубаська А.О. Філософія / А.О. Нерубаська. – Одеса: ОНАЗ, 2014. – 204 с.
4. Чунаева А.А. Философия / А.А. Чунаева, И.Г. Мысык. –[1-6 изд.]– Одесса: Феникс, 2000-2009 . – 332 с.
5. Лешкевич Т.Г. Философия и теория познания / Т.Г. Лешкевич. –М.: ИНФРА-М, 2013. – 408 с.
6. Пунченко О.П. Гносеологические основания философской критики / О.П. Пунченко. – Одесса: Астропринт, 2000. – 192 с.

Тема 3. Співвідношення наукової картини світу, світогляду і філософії. Філософія та мораль

Література

1. Пунченко О. Основи філософії: курс лекцій / О. Пунченко, В. Стокяло. – Ч. 1, 2. – Одеса, 2000. – 172 с.
2. Пунченко О.П. Філософія / О.П. Пунченко, О.М. Черниш.– Одеса: Астропринт, 2006.– 424 с.
3. Нерубаська А.О. Філософія / А.О. Нерубаська. – Одеса: ОНАЗ, 2014. – 204 с.
4. Чунаева А.А. Философия / А.А. Чунаева, И.Г. Мысык. –[1-6 изд.]– Одесса: Феникс, 2000-2009 . – 332 с.

5. Лешкевич Т.Г. Философия и теория познания / Т.Г. Лешкевич. –М.: ИНФРА-М, 2013. – 408 с.

Тема 4. Філософія Стародавнього Сходу: основні риси, тенденції розвитку

Література

1. Пунченко О. Основи філософії: курс лекцій / О. Пунченко, В. Стокяло. – Ч. 1, 2. – Одеса, 2000. – 172 с.
2. Пунченко О.П. Філософія / О.П. Пунченко, О.М. Черниш.– Одеса: Астропринт, 2006.– 424 с.
3. Нерубасська А.О. Філософія / А.О. Нерубасська. – Одеса: ОНАЗ, 2014. – 204 с.
4. Чунаева А.А. Философия / А.А. Чунаева, И.Г. Мысык. –[1-6 изд.]– Одесса: Феникс, 2000-2009 . – 332 с.
5. Томпсон М. Восточная философия / М. Томпсон. – М.: Гранд, 2000.– 384 с.
6. История философии в кратком изложении; пер. с чеш. И.И. Богута. – М.: Мысль, 1991.– 590 с.

Тема 5. Розвиток матеріалізму та ідеалізму в античній філософії як початок формування європейської культури

Література

1. Пунченко О. Основи філософії: курс лекцій / О. Пунченко, В. Стокяло. – Ч. 1, 2. – Одеса, 2000. – 172 с.
2. Пунченко О.П. Філософія / О.П. Пунченко, О.М. Черниш.– Одеса: Астропринт, 2006.– 424 с.
3. Нерубасська А.О. Філософія / А.О. Нерубасська. – Одеса: ОНАЗ, 2014. – 204 с.

Тема 6. Філософія Середньовіччя, її зв'язок з релігією. Боротьба номіналізму і реалізму в середньовічній схоластиці

Література

1. Пунченко О. Основи філософії: курс лекцій / О. Пунченко, В. Стокяло. – Ч. 1, 2. – Одеса, 2000. – 172 с.
2. Пунченко О.П. Філософія / О.П. Пунченко, О.М. Черниш.– Одеса: Астропринт, 2006.– 424 с.
3. Нерубасська А.О. Філософія / А.О. Нерубасська. – Одеса: ОНАЗ, 2014. – 204 с.
4. Чунаева А.А. Философия / А.А. Чунаева, И.Г. Мысык. – [1-6 изд.]– Одесса: Феникс, 2000-2009 . – 332 с.
5. История философии в кратком изложении; пер. с чеш. И.И. Богута. – М.: Мысль. – 1991.– 590 с.

Тема 7. Антропоцентризм та розвиток природно-наукового знання – вихідні підстави філософії епохи Відродження

Література

1. Пунченко О. Основи філософії: курс лекцій / О. Пунченко, В. Стокяло. – Ч. 1, 2. – Одеса, 2000. – 172 с.
2. Пунченко О.П. Філософія / О.П. Пунченко, О.М. Черниш.– Одеса: Астропринт, 2006.– 424 с.
3. Нерубаська А.О. Філософія / А.О. Нерубаська. – Одеса: ОНАЗ, 2014. – 204 с.
4. Чунаева А.А. Философия / А.А. Чунаева, И.Г. Мысык. –[1-6 изд.]– Одесса: Феникс, 2000-2009 . – 332 с.
5. Соколов В.В. Европейская философия XV – XVI веков / В.В. Соколов. – М.: Высшая школа, 1984. – 448 с.

Тема 8. Становлення механістичного та метафізичного матеріалізму й особливості його розвитку в епоху Нового часу

Література

1. Пунченко О. Основи філософії: курс лекцій / О. Пунченко, В. Стокяло. – Ч. 1, 2. – Одеса, 2000. – 172 с.
2. Пунченко О.П. Філософія / О.П. Пунченко, О.М. Черниш.– Одеса: Астропринт, 2006.– 424 с.
3. Нерубаська А.О. Філософія / А.О. Нерубаська. – Одеса: ОНАЗ, 2014. – 204 с.
4. Чунаева А.А. Философия / А.А. Чунаева, И.Г. Мысык. –[1-6 изд.]– Одесса: Феникс, 2000-2009 . – 332 с.
5. Соколов В.В. Европейская философия XV – XVI веков / В.В. Соколов. – М.: Высшая школа, 1984. – 448 с.
6. Нарский И.С. Западноевропейская философия XVII века / И.С. Нарский. – М.: Высшая школа, 1973. – 302 с.

Тема 9. Розвиток ідеалістичних поглядів у філософії Нового часу (Лейбніц – Берклі – Юм).

Література

1. Пунченко О. Основи філософії: курс лекцій / О. Пунченко, В. Стокяло. – Ч. 1, 2. – Одеса, 2000. – 172 с.
2. Пунченко О.П. Філософія / О.П. Пунченко, О.М. Черниш.– Одеса: Астропринт, 2006.– 424 с.
3. Нерубаська А.О. Філософія / А.О. Нерубаська. – Одеса: ОНАЗ, 2014. – 204 с.
4. Куличенко В.В., Черныш А.М. Философия / В.В. Куличенко, А.М. Черныш. – Тернопіль, «Підручники та посібники», 2008. – 576с.
5. Чунаева А.А. Философия / А.А. Чунаева, И.Г. Мысык. –[1-6 изд.]– Одесса: Феникс, 2000-2009 . – 332 с.
6. Соколов В.В. Европейская философия XV – XVI веков / В.В. Соколов. – М.:

Высшая школа, 1984. – 448 с.

7. Нарский И.С. Западноевропейская философия XVII века / И.С. Нарский.- М.: Высшая школа, 1973. – 302 с.

Тема 10. Класична німецька філософія: загальна характеристика та проблематика вчень

Література

1. Пунченко О. Основи філософії: курс лекцій / О. Пунченко, В. Стокяло. – Ч. 1, 2. – Одеса, 2000. – 172 с.
2. Пунченко О.П. Філософія / О.П. Пунченко, О.М. Черниш.– Одеса: Астропринт, 2006.– 424 с.
3. Нерубаська А.О. Філософія / А.О. Нерубаська. – Одеса: ОНАЗ, 2014. – 204 с.
4. Чунаева А.А. Философия / А.А. Чунаева, И.Г. Мысык. –[1-6 изд.]– Одесса: Феникс, 2000-2009 . – 332 с.
5. Религиоведение; под ред. проф. Лобазова П.К., проф. Пунченко О.П. – Харьков-Одесса-Херсон. – [1-4 изд.]. – 2005-2013. – 480 с.

Тема 11. Філософська думка в Україні: загальна характеристика, соціально-політичні та культурні умови формування

Література

1. Пунченко О. Основи філософії: курс лекцій / О. Пунченко, В. Стокяло. – Ч. 1, 2. – Одеса, 2000. – 172 с.
2. Пунченко О.П. Філософія / О.П. Пунченко, О.М. Черниш.– Одеса: Астропринт, 2006.– 424 с.
3. Нерубаська А.О. Філософія / А.О. Нерубаська. – Одеса: ОНАЗ, 2014. – 204 с.
4. Чунаева А.А. Философия / А.А. Чунаева, И.Г. Мысык. –[1-6 изд.]– Одесса: Феникс, 2000-2009 . – 332 с.
5. Мисик І.Г. Історія філософії в Україні: навч. посіб. – Одеса: Фенікс, 2011. – 134 с.

Тема 12. Філософські погляди Г. Сковороди та П. Юркевича: загальне та відмінне

Література

1. Пунченко О. Основи філософії: курс лекцій / О. Пунченко, В. Стокяло. – Ч. 1, 2. – Одеса, 2000. – 172 с.
2. Пунченко О.П. Філософія / О.П. Пунченко, О.М. Черниш.– Одеса: Астропринт, 2006.– 424 с.
3. Нерубаська А.О. Філософія / А.О. Нерубаська. – Одеса: ОНАЗ, 2014. – 204 с.
4. Чунаева А.А. Философия / А.А. Чунаева, И.Г. Мысык. –[1-6 изд.]– Одесса:

Феникс, 2000-2009 . – 332 с.

5. Мисик І.Г. Історія філософії в Україні: навч. посіб. – Одеса: Фенікс, 2011. – 134 с.

6. Історія філософії України. Хрестоматія. – К.: Либідь, 1993.– 560 с.

Тема 13. Філософія неопозитивізму. Вчення про істину. Верифікація знань

Література

1. Пунченко О. Основи філософії: курс лекцій / О. Пунченко, В. Стокяло. – Ч. 1, 2. – Одеса, 2000. – 172 с.

2. Пунченко О.П. Філософія / О.П. Пунченко, О.М. Черниш.– Одеса: Астропринт, 2006.– 424 с.

3. Нерубаська А.О. Філософія / А.О. Нерубаська. – Одеса: ОНАЗ, 2014. – 204 с.

4. Чунаева А.А. Философия / А.А. Чунаева, И.Г. Мысык. –[1-6 изд.]– Одесса: Феникс, 2000-2009 . – 332 с.

5. Современная западная философия. Словарь. – М.: Политиздат, 1991. – 414 с.

Тема 14. Філософія неотомізму. Теологічний та космополітичний докази буття Бога. Вчення про дві істини

Література

1. Пунченко О. Основи філософії: курс лекцій / О. Пунченко, В. Стокяло. – Ч. 1, 2. – Одеса, 2000. – 172 с.

2. Пунченко О.П. Філософія / О.П. Пунченко, О.М. Черниш.– Одеса: Астропринт, 2006.– 424 с.

3. Нерубаська А.О. Філософія / А.О. Нерубаська. – Одеса: ОНАЗ, 2014. – 204 с.

4. Чунаева А.А. Философия / А.А. Чунаева, И.Г. Мысык. –[1-6 изд.]– Одесса: Феникс, 2000-2009 . – 332 с.

5. Современная западная философия. Словарь. – М.: Политиздат, 1991. – 414 с.

Тема 15. Філософія екзистенціалізму. Вчення про види буття людини та його духовний світ

Література

1. Пунченко О. Основи філософії: курс лекцій / О. Пунченко, В. Стокяло. – Ч. 1, 2. – Одеса, 2000. – 172 с.

2. Пунченко О.П. Філософія / О.П. Пунченко, О.М. Черниш.– Одеса: Астропринт, 2006.– 424 с.

3. Нерубаська А.О. Філософія / А.О. Нерубаська. – Одеса: ОНАЗ, 2014. – 204с.

4. Чунаева А.А. Философия / А.А. Чунаева, И.Г. Мысык. –[1-6 изд.]– Одесса: Феникс, 2000-2009 . – 332 с.

5. Современная западная философия. Словарь. – М.: Политиздат, 1991. – 414 с.

Тема 16. Філософський смисл проблеми буття та його форми

Література

1. Пунченко О. Основи філософії: курс лекцій / О. Пунченко, В. Стокяло. – Ч. 1, 2. – Одеса, 2000. – 172 с.
2. Пунченко О.П. Філософія / О.П. Пунченко, О.М. Черниш.– Одеса: Астропринт, 2006.– 424 с.
3. Нерубаська А.О. Філософія / А.О. Нерубаська. – Одеса: ОНАЗ, 2014. – 204 с.
4. Чунаева А.А. Философия / А.А. Чунаева, И.Г. Мысык. –[1-6 изд.]– Одесса: Феникс, 2000-2009 . – 332 с.
5. Губин В.Д. Онтология. Проблема бытия в современной философии / В.Д. Губин. – М., 1998. – 191 с.
6. Лобанов С.Д. Бытие и реальность / С.Д. Лобанов. – М., 1999.– 153 с.

Тема 17. Динамізм буття. Рух як атрибут буття, його форми

Література

1. Пунченко О. Основи філософії: курс лекцій / О. Пунченко, В. Стокяло. – Ч. 1, 2. – Одеса, 2000. – 172 с.
2. Пунченко О.П. Філософія / О.П. Пунченко, О.М. Черниш.– Одеса: Астропринт, 2006.– 424 с.
3. Нерубаська А.О. Філософія / А.О. Нерубаська. – Одеса: ОНАЗ, 2014. – 204 с.
4. Чунаева А.А. Философия / А.А. Чунаева, И.Г. Мысык. –[1-6 изд.]– Одесса: Феникс, 2000-2009. – 332 с.
5. Лешкевич Т.Г. Философия и теория познания / Т.Г. Лешкевич. – М.: ИНФРА-М, 2013. – 408 с.

Тема 18. Розвиток вчення про матерію у філософії та природознавстві

Література

1. Пунченко О. Основи філософії: курс лекцій / О. Пунченко, В. Стокяло. – Ч. 1, 2. – Одеса, 2000. – 172 с.
2. Пунченко О.П. Філософія / О.П. Пунченко, О.М. Черниш. – Одеса: Астропринт, 2006.– 424 с.
3. Нерубаська А.О. Філософія / А.О. Нерубаська. – Одеса: ОНАЗ, 2014. – 204 с.
4. Чунаева А.А. Философия / А.А. Чунаева, И.Г. Мысык. –[1-6 изд.]– Одесса: Феникс, 2000-2009 . – 332 с.
5. Мир философии; под. ред. Гуревича П.С., Стоянова В.И. – Т. 1. – М.: Политиздат, 1991. – 672 с.

Тема 19. Просторово-часова організація матеріального світу

Література

1. Пунченко О. Основи філософії: курс лекцій / О. Пунченко, В. Стокяло. – Ч. 1,

2. – Одеса, 2000. – 172 с.

2. Пунченко О.П. Філософія / О.П. Пунченко, О.М. Черниш.– Одеса: Астропринт, 2006.– 424 с.

3. Нерубасська А.О. Філософія / А.О. Нерубасська. – Одеса: ОНАЗ, 2014. – 204 с.

4. Чунаева А.А. Філософія / А.А. Чунаева, И.Г. Мысык. –[1-6 изд.]– Одесса: Феникс, 2000-2009 . – 332 с.

5. Гак В.Г. Пространство времени / В.Г. Гак . – М.: Индрик, 1997. – С. 122-130.

6. Дерріда Ж. Дарувати час/ Ж. Дерріда. – Львів: Літопис, 2008. – 208 с.

Тема 20. Поняття діалектики, її історичні форми та види

Література

1. Пунченко О. Основи філософії: курс лекцій / О. Пунченко, В. Стокяло. – Ч. 1, 2. – Одеса, 2000. – 172 с.

2. Пунченко О.П. Філософія / О.П. Пунченко, О.М. Черниш.– Одеса: Астропринт, 2006.– 424 с.

3. Нерубасська А.О. Філософія / А.О. Нерубасська. – Одеса: ОНАЗ, 2014. – 204 с.

4. Чунаева А.А. Філософія / А.А. Чунаева, И.Г. Мысык. – [1-6 изд.]– Одесса: Феникс, 2000-2009 . – 332 с.

5. Мир философии; под. ред. Гуревича П.С., Стоянова В.И. – Т. 1. – М.: Политиздат, 1991. – 672 с.

Тема 21. Пізнання як вид духовної діяльності, його структура та соціокультурна обумовленість

Література

1. Пунченко О. Основи філософії: курс лекцій / О. Пунченко, В. Стокяло. – Ч. 1, 2. – Одеса, 2000. – 172 с.

2. Пунченко О.П. Філософія / О.П. Пунченко, О.М. Черниш.– Одеса: Астропринт, 2006.– 424 с.

3. Нерубасська А.О. Філософія / А.О. Нерубасська. – Одеса: ОНАЗ, 2014. – 204 с.

4. Чунаева А.А. Філософія / А.А. Чунаева, И.Г. Мысык. –[1-6 изд.]– Одесса: Феникс, 2000-2009 . – 332 с.

5. Лешкевич Т.Г. Філософія и теория познания / Т.Г. Лешкевич. – М.: ИНФРА-М, 2013. – 408 с.

6. Микешина Л.А. Эпистемология ценностей / Л.А. Микешина. – М.: РОС-СПЭН, 2007. – 439 с.

7.

Тема 22. Суб'єктно-об'єктна природа пізнавального процесу

Література

1. Пунченко О. Основи філософії: курс лекцій / О. Пунченко, В. Стокяло. – Ч. 1, 2. – Одеса, 2000. – 172 с.

2. Пунченко О.П. Філософія / О.П. Пунченко, О.М. Черниш.– Одеса: Астропринт, 2006.– 424 с.
3. Нерубасська А.О. Філософія / А.О. Нерубасська. – Одеса: ОНАЗ, 2014. – 204 с.
4. Чунаева А.А. Философия / А.А. Чунаева, И.Г. Мысык. –[1-6 изд.]– Одесса: Феникс, 2000-2009 . – 332 с.
5. Лешкевич Т.Г. Философия и теория познания / Т.Г. Лешкевич. – М.: ИНФРА-М, 2013. – 408 с.

**Тема 23. Методологічний інструментарій наукового пізнання.
Поняття методу та методології**

Література

1. Пунченко О. Основи філософії: курс лекцій / О. Пунченко, В. Стокяло. – Ч. 1, 2. – Одеса, 2000. – 172 с.
2. Пунченко О.П. Філософія / О.П. Пунченко, О.М. Черниш.– Одеса: Астропринт, 2006.– 424 с.
3. Нерубасська А.О. Філософія / А.О. Нерубасська. – Одеса: ОНАЗ, 2014. – 204 с.
4. Чунаева А.А. Философия / А.А. Чунаева, И.Г. Мысык. –[1-6 изд.]– Одесса: Феникс, 2000-2009 . – 332 с.
5. Лешкевич Т.Г. Философия и теория познания / Т.Г. Лешкевич. – М.: ИНФРА-М, 2013. – 408 с.
6. Водопьянов П.А. Философия и методология науки. Хрестоматия / П.А. Водопьянов, П.М. Бурак. – Минск: БГТУ, 2011. – 393 с.

Тема 24. Емпіричні методи наукового дослідження

Література

1. Пунченко О. Основи філософії: курс лекцій / О. Пунченко, В. Стокяло. – Ч. 1, 2. – Одеса, 2000. – 172 с.
2. Пунченко О.П. Філософія / О.П. Пунченко, О.М. Черниш.– Одеса: Астропринт, 2006.– 424 с.
3. Нерубасська А.О. Філософія / А.О. Нерубасська. – Одеса: ОНАЗ, 2014. – 204 с.
4. Чунаева А.А. Философия / А.А. Чунаева, И.Г. Мысык. –[1-6 изд.]– Одесса: Феникс, 2000-2009 . – 332 с.
5. Будко В.В. Философия науки / В.В. Будко. – Харьков: Консул, 2005. – 268 с.
6. Степин В.С. История и философия науки / В.С. Степин. – М.: Академический Проект; Трикста, 2012. – 423 с.
- 7.

Тема 25. Теоретичні методи наукового дослідження

Література

1. Пунченко О. Основи філософії: курс лекцій / О. Пунченко, В. Стокяло. – Ч. 1, 2. – Одеса, 2000. – 172 с.

2. Пунченко О.П. Філософія / О.П. Пунченко, О.М. Черниш.– Одеса: Астропринт, 2006.– 424 с.
3. Нерубаська А.О. Філософія / А.О. Нерубаська. – Одеса: ОНАЗ, 2014. – 204 с.
4. Чунаева А.А. Філософія / А.А. Чунаева, И.Г. Мысык. –[1-6 изд.]– Одесса: Феникс, 2000-2009 . – 332 с.
5. Будко В.В. Філософія науки / В.В. Будко. – Харьков: Консул, 2005. – 268 с.
6. Князева Е.Н., Курдюмов С.П. Основания синергетики / Е.Н. Князева, С.П. Курдюмов. – М.: Либроком, 2010. – 256 с.
7. Степин В.С. История и философия науки / В.С. Степин. – М.: Академический Проект; Трикста, 2012. – 423 с.

Тема 26. Форми наукового пізнання. Творчість та інтуїція

Література

1. Пунченко О. Основи філософії: курс лекцій / О. Пунченко, В. Стокяло. – Ч. 1, 2. – Одеса, 2000. – 172 с.
2. Пунченко О.П. Філософія / О.П. Пунченко, О.М. Черниш.– Одеса: Астропринт, 2006.– 424 с.
3. Нерубаська А.О. Філософія / А.О. Нерубаська. – Одеса: ОНАЗ, 2014. – 204 с.
4. Чунаева А.А. Філософія / А.А. Чунаева, И.Г. Мысык. –[1-6 изд.]– Одесса: Феникс, 2000-2009 . – 332 с.
5. Розин В.М. Мышление и творчество / В.М. Розин. М.: ПЕР СЭ, 2006. – 360 с.

Тема 27. Свідомість, її сутність, структура та функції. Свідомість та самосвідомість

Література

1. Пунченко О. Основи філософії: курс лекцій / О. Пунченко, В. Стокяло. – Ч. 1, 2. – Одеса, 2000. – 172 с.
2. Пунченко О.П. Філософія / О.П. Пунченко, О.М. Черниш.– Одеса: Астропринт, 2006.– 424 с.
3. Нерубаська А.О. Філософія / А.О. Нерубаська. – Одеса: ОНАЗ, 2014. – 204 с.
4. Чунаева А.А. Філософія / А.А. Чунаева, И.Г. Мысык. –[1-6 изд.]– Одесса: Феникс, 2000-2009. – 332 с.
5. Андреев И.Л. Происхождение человека и общества / И.Л. Андреев. – М.: Мысль, 1988. – 415 с.
6. Спиркин А.Г. Сознание и самосознание / А.Г. Спиркин . – М.: Наука, 1972. – 303 с.

Тема 28. Багатомірна та системна природа свідомості

Література

1. Пунченко О. Основи філософії: курс лекцій / О. Пунченко, В. Стокяло. – Ч. 1,

2. – Одеса, 2000. – 172 с.

2. Пунченко О.П. Філософія / О.П. Пунченко, О.М. Черниш.– Одеса: Астропринт, 2006.– 424 с.

3. Нерубасська А.О. Філософія / А.О. Нерубасська. – Одеса: ОНАЗ, 2014. – 204 с.

4. Чунаева А.А. Філософія / А.А. Чунаева, И.Г. Мысык. –[1-6 изд.]– Одесса: Феникс, 2000-2009. – 332 с.

5. Спиркин А.Г. Сознание и самосознание / А.Г. Спиркин. – М.: Наука, 1972. – 303 с.

6. Філософія мышления; под ред. Богатой Л.Н. – Одесса: Печатный дом, 2013. – 444 с.

Тема 29. Поняття та взаємозв'язок основних категорій діалектики

Література

1. Пунченко О. Основи філософії: курс лекцій / О. Пунченко, В. Стокяло. – Ч. 1, 2. – Одеса, 2000. – 172 с.

2. Пунченко О.П. Філософія / О.П. Пунченко, О.М. Черниш.– Одеса: Астропринт, 2006.– 424 с.

3. Нерубасська А.О. Філософія / А.О. Нерубасська. – Одеса: ОНАЗ, 2014. – 204 с.

4. Чунаева А.А. Філософія / А.А. Чунаева, И.Г. Мысык. –[1-6 изд.]– Одесса: Феникс, 2000-2009. – 332 с.

5. Шептулин А.П. Категории диалектики / А.П. Шептулин. – М.: Высшая школа, 1971. – 279 с.

Тема 30. Суспільство як об'єкт соціально-філософського пізнання

Література

1. Пунченко О. Основи філософії: курс лекцій / О. Пунченко, В. Стокяло. – Ч. 1, 2. – Одеса, 2000. – 172 с.

2. Пунченко О.П. Філософія / О.П. Пунченко, О.М. Черниш.– Одеса: Астропринт, 2006.– 424 с.

3. Нерубасська А.О. Філософія / А.О. Нерубасська. – Одеса: ОНАЗ, 2014. – 204 с.

4. Чунаева А.А. Філософія / А.А. Чунаева, И.Г. Мысык. –[1-6 изд.]– Одесса: Феникс, 2000-2009. – 332 с.

5. Сорокин П. Человек, цивилизация, общество / П. Сорокин. – М.: ИПЛ, 1992. – 543 с.

6. Ясперс К. Смысл и назначение истории / К. Ясперс. – М.: Республика, 1994. – 528 с.

Тема 31. Історія людства у дзеркалі культурологічних концепцій

Література

1. Пунченко О. Основи філософії: курс лекцій / О. Пунченко, В. Стокяло. – Ч. 1,

2. – Одеса, 2000. – 172 с.

2. Пунченко О.П. Філософія / О.П. Пунченко, О.М. Черниш.– Одеса: Астропринт, 2006.– 424 с.

3. Нерубаська А.О. Філософія / А.О. Нерубаська. – Одеса: ОНАЗ, 2014. – 204 с.

4. Чунаева А.А. Философия / А.А. Чунаева, И.Г. Мысык. –[1-6 изд.]– Одесса: Феникс, 2000-2009. – 332 с.

5. Пунченко О.П. Цивилизационное измерение истории человечества / О.П. Пунченко. – Одесса: Астропринт, 2013. – 448 с.

6. Сорокин П. Человек. Цивилизация. Общество / П. Сорокин. – М.: Политиздат. – 543 с.

Тема 32. Формацийний підхід до аналізу всесвітньої історії людства

Література

1. Пунченко О. Основи філософії: курс лекцій / О. Пунченко, В. Стокяло. – Ч. 1, 2. – Одеса, 2000. – 172 с.

2. Пунченко О.П. Філософія / О.П. Пунченко, О.М. Черниш.– Одеса: Астропринт, 2006.– 424 с.

3. Нерубаська А.О. Філософія / А.О. Нерубаська. – Одеса: ОНАЗ, 2014. – 204 с.

4. Пунченко О.П. Цивилизационное измерение истории человечества / О.П. Пунченко. – Одесса: Астропринт, 2013. – 448 с.

5. Кирвель Ч.С. Социальная философия / Ч.С. Кирвель, О.А. Романов. – Минск: Вышэйшая школа, 2011. – 495 с.

Тема 33. Цивілізаційний підхід до аналізу історії людства

Література

1. Пунченко О. Основи філософії: курс лекцій / О. Пунченко, В. Стокяло. – Ч. 1, 2. – Одеса, 2000. – 172 с.

2. Пунченко О.П. Філософія / О.П. Пунченко, О.М. Черниш.– Одеса: Астропринт, 2006.– 424 с.

3. Нерубаська А.О. Філософія / А.О. Нерубаська. – Одеса: ОНАЗ, 2014. – 204 с.

4. Чунаева А.А. Философия / А.А. Чунаева, И.Г. Мысык. –[1-6 изд.]– Одесса: Феникс, 2000-2009. – 332 с.

5. Осборн Р. Цивилизация / Осборн Р. – М.: АСТ, АСТ Москва: Хранитель, 2008. – 764 с.

6. Пунченко О.П. Цивилизационное измерение истории человечества / О.П. Пунченко. – Одесса: Астропринт, 2013. – 448 с.

7. Тоффлер Э. Третья волна / Тоффлер Э. – М.: АСТ, 2004. – 781с.

8. Фернандес-Арместро Ф. Цивилизация/ Ф. Фернандес-Арместро. – М.: АСТ, АСТ МОСКВА, 2009. – 764 с.

9. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций / С. Хантингтон. – М.: АСТ, 2005. – 603 с.

**Тема 34. Природа як об'єкт філософського обміркування.
Поняття «біосфера» та «ноосфера»**

Література

1. Пунченко О. Основи філософії: курс лекцій / О. Пунченко, В. Стокяло. – Ч. 1, 2. – Одеса, 2000. – 172 с.
2. Пунченко О.П. Філософія / О.П. Пунченко, О.М. Черниш.– Одеса: Астропринт, 2006.– 424 с.
3. Нерубаська А.О. Філософія / А.О. Нерубаська. – Одеса: ОНАЗ, 2014. – 204 с.
4. Чунаева А.А. Философия / А.А. Чунаева, И.Г. Мысык. –[1-6 изд.]– Одесса: Феникс, 2000-2009. – 332 с.
5. Вернадский В.И. Биосфера и ноосфера / В.И. Вернадский. – М.: Айрис Пресс, 2007. – 572 с.
6. Водопьянов П.А. Великий день гнева. Экология и эсхатология / П.А. Водопьянов, В.С. Крисаченко. – Минск: Университетское, 1993. – 282 с.

**Тема 35. Екологічні та демографічні проблеми: сутність,
етико-гуманістичні аспекти, сутність концепцій «географічне середовище»
та «неомальтузіанства».**

Література

1. Пунченко О. Основи філософії: курс лекцій / О. Пунченко, В. Стокяло. – Ч. 1, 2. – Одеса, 2000. – 172 с.
2. Пунченко О.П. Філософія / О.П. Пунченко, О.М. Черниш.– Одеса: Астропринт, 2006.– 424 с.
3. Нерубаська А.О. Філософія / А.О. Нерубаська. – Одеса: ОНАЗ, 2014. – 204 с.
4. Чунаева А.А. Философия / А.А. Чунаева, И.Г. Мысык. –[1-6 изд.]– Одесса: Феникс, 2000-2009. – 332 с.
5. Вернадский В.И. Биосфера и ноосфера / В.И. Вернадский. – М.: Айрис Пресс, 2007. – 572 с.
6. Водопьянов П.А. Великий день гнева. Экология и эсхатология / П.А. Водопьянов, В.С. Крисаченко. – Минск: Университетское, 1993. – 282 с.
- 7.

**Тема 36. Людина як предмет філософського та наукового аналізу.
Багатомірність феномену людини**

Література

1. Пунченко О. Основи філософії: курс лекцій / О. Пунченко, В. Стокяло. – Ч. 1, 2. – Одеса, 2000. – 172 с.
2. Пунченко О.П. Філософія / О.П. Пунченко, О.М. Черниш.– Одеса: Астропринт, 2006.– 424 с.
3. Нерубаська А.О. Філософія / А.О. Нерубаська. – Одеса: ОНАЗ, 2014. – 204 с.

4. Чунаева А.А. Философия / А.А. Чунаева, И.Г. Мысык. –[1-6 изд.]– Одесса: Феникс, 2000-2009. – 332 с.
5. Лешкевич Т.Г. Философия и теория познания / Т.Г. Лешкевич. –М.: ИНФРА-М, 2013. – 408 с.
6. Мечников И.И. Этюды о природе человека / И.И. Мечников. – М.: Изд-во АН СССР, 1961. – 290 с.
7. Шарден П. де Т. Феномен человека / П. де Т. Шарден. – М.: АСТ, 2002. – 553 с.

Тема 37. Соціально-діяльнісна сутність людини, її атрибутивні та альтернативні властивості.

Література

1. Пунченко О. Основи філософії: курс лекцій / О. Пунченко, В. Стокяло. – Ч. 1, 2. – Одеса, 2000. – 172 с.
2. Пунченко О.П. Філософія / О.П. Пунченко, О.М. Черниш.– Одеса: Астропринт, 2006.– 424 с.
3. Чунаева А.А. Философия / А.А. Чунаева, И.Г. Мысык. –[1-6 изд.]– Одесса: Феникс, 2000-2009. – 332 с.
4. Губин В.Д., Некрасова Е.Н. Философская антропология / В.Д. Губин, Е.Н. Некрасова. – М.: Форум, 2008. – 400 с.
5. Трибулев Б.С. Природа и сущность человека / Б.С. Трибулев. – Минск: ТЕХНОПРИНТ, 1999. – 256 с.

Тема 38. Суспільна свідомість та її структура

Література

1. Пунченко О. Основи філософії: курс лекцій / О. Пунченко, В. Стокяло. – Ч. 1, 2. – Одеса, 2000. – 172 с.
2. Пунченко О.П. Філософія / О.П. Пунченко, О.М. Черниш.– Одеса: Астропринт, 2006.– 424 с.
3. Нерубаська А.О. Філософія / А.О. Нерубаська. – Одеса: ОНАЗ, 2014. – 204 с.
4. Андреев И.Л. Происхождение человека и общества / И.Л. Андреев. – М.: Мысль, 1988. – 415 с.
5. Уледов А.К. Структура общественного сознания / А.К. Уледов. – М.: Мысль, 1968. – 270 с.

Тема 39. Взаємозв'язок та відмінність форм суспільної свідомості

Література

1. Пунченко О. Основи філософії: курс лекцій / О. Пунченко, В. Стокяло. – Ч. 1, 2. – Одеса, 2000. – 172 с.
2. Пунченко О.П. Філософія / О.П. Пунченко, О.М. Черниш.– Одеса: Астропринт, 2006.– 424 с.
3. Нерубаська А.О. Філософія / А.О. Нерубаська. – Одеса: ОНАЗ, 2014. – 204 с.

4. Цибра М.Ф. Метаноія / М.Ф. Цибра. – Одеса: Астропринт, 2006. – 240 с.

**Тема 40. Культура як предмет філософського дослідження.
Соціальна детермінація культури**

Література

1. Пунченко О. Основи філософії: курс лекцій / О. Пунченко, В. Стокяло. – Ч. 1, 2. – Одеса, 2000. – 172 с.
2. Пунченко О.П. Філософія / О.П. Пунченко, О.М. Черниш.– Одеса: Астропринт, 2006.– 424 с.
3. Нерубаська А.О. Філософія / А.О. Нерубаська. – Одеса: ОНАЗ, 2014. – 204 с.
4. Донникова И.А. Культурогенная сущность социальной самоорганизации / И.А. Донникова. – Одесса: Печатный дом, 2011. – 280 с.
5. Каган М.С. Философия культуры / М.С. Каган. – СПб.: Петрополис, 1996. – 416 с.
6. Степин В.С. Цивилизация и культура / В.С. Степин. – СПб.: СПбТУП, 2011. – 408 с.

Тема 41. Проблема єдності на різноманітності культурно-історичного процесу

Література

1. Пунченко О. Основи філософії: курс лекцій / О. Пунченко, В. Стокяло. – Ч. 1, 2. – Одеса, 2000. – 172 с.
2. Пунченко О.П. Філософія / О.П. Пунченко, О.М. Черниш.– Одеса: Астропринт, 2006.– 424 с.
3. Нерубаська А.О. Філософія / А.О. Нерубаська. – Одеса: ОНАЗ, 2014. – 204 с.
4. Каган М.С. Философия культуры / М.С. Каган. – СПб.: Петрополис, 1996. – 416 с.
5. Степин В.С. Цивилизация и культура / В.С. Степин. – СПб.: СПбТУП, 2011. – 408 с.
- 6.

**Тема 42. Людина у системі соціокультурних зв'язків.
Сучасний діалог культур**

Література

1. Пунченко О. Основи філософії: курс лекцій / О. Пунченко, В. Стокяло. – Ч. 1, 2. – Одеса, 2000. – 172 с.
2. Пунченко О.П. Філософія / О.П. Пунченко, О.М. Черниш.– Одеса: Астропринт, 2006.– 424 с.
3. Нерубаська А.О. Філософія / А.О. Нерубаська. – Одеса: ОНАЗ, 2014. – 204 с.
4. Каган М.С. Философия культуры / М.С. Каган. – СПб.: Петрополис, 1996. – 416 с.
5. Лосев А.Ф. Философия. Мифология. Культура / А.Ф. Лосев. – М.: ИПЛ, 1991. – 525 с.

6. Степин В.С. Цивілізація і культура / В.С. Степин. – СПб.: СПбТУП, 2011. – 408 с.

Тема 43. Наука як детермінуюча форма пізнання у сучасному світі. Наука як діяльність та система знання

Література

1. Пунченко О. Основи філософії: курс лекцій / О. Пунченко, В. Стокяло. – Ч. 1, 2. – Одеса, 2000. – 172 с.
2. Пунченко О.П. Філософія / О.П. Пунченко, О.М. Черниш.– Одеса: Астропринт, 2006.– 424 с.
3. Будко В.В. Філософія науки / В.В. Будко. – Харків: Консум, 2005. – 268 с.
4. Лешкевич Т.Г. Філософія науки / Т.Г. Лешкевич. – М.: ИНФРА-М, 2010. – 272 с.
5. Ратніков В.С. Історія та філософія науки / В.С. Ратніков, З.Ю. Макаров. – Вінниця: Нова книга, 2009. – 416 с.
6. Фейерабенд П. Наука в свободном обществе / П. Фейерабенд. – М. АСТ, АСТ МОСКВА, 2010. – 378с.

Тема 44. Наука в системі соціальних цінностей

Література

1. Пунченко О. Основи філософії: курс лекцій / О. Пунченко, В. Стокяло. – Ч. 1, 2. – Одеса, 2000. – 172 с.
2. Пунченко О.П. Філософія / О.П. Пунченко, О.М. Черниш.– Одеса: Астропринт, 2006.– 424 с.
3. Лешкевич Т.Г. Філософія науки / Т.Г. Лешкевич. – М.: ИНФРА-М, 2010. – 272 с.
4. Фейерабенд П. Наука в свободном обществе / П. Фейерабенд. – М.: АСТ, АСТ МОСКВА, 2010. – 378 с.
5. Фролов И.Т. Этика науки / И.Т. Фролов, Б.Г. Юдин. – М.: Либроком, 2009. – 256 с.

Тема 45. Техніка як об'єкт філософської рефлексії. Людина у техносфері

Література

1. Пунченко О. Основи філософії: курс лекцій / О. Пунченко, В. Стокяло. – Ч. 1, 2. – Одеса, 2000. – 172 с.
2. Пунченко О.П. Філософія / О.П. Пунченко, О.М. Черниш.– Одеса: Астропринт, 2006.– 424 с.
3. Гэлбрейт Д. Новое индустриальное общество / Д. Гэлбрейт. – М.: АСТ, 2004. – 602 с.
4. Горохов В.Г. Основы философии техники и технических наук / В.Г. Горохов. – М.: Гардарики, 2007. – 335 с.
5. Ратніков В.С. Основи філософії науки і філософії техніки / В.С. Ратніков.

– Вінниця: ВНТУ, 2012. – 291 с.

6. Тоффлер Э. Третья волна / Э. Тоффлер. – М.: АСТ, 2004. – 781 с.

Тема 46. Становлення технічних наук та інженерної діяльності

Література

1. Пунченко О. Основи філософії: курс лекцій / О. Пунченко, В. Стокяло. – Ч. 1, 2. – Одеса, 2000. – 172 с.
2. Пунченко О.П. Філософія / О.П. Пунченко, О.М. Черниш.– Одеса: Астропринт, 2006.– 424 с.
3. Горохов В.Г. Основы философии техники и технических наук / В.Г. Горохов. – М.: Гардарики, 2007. – 335 с.
4. Котенко В.П. История и философия технической реальности / В.П. Котенко. – М.: Академичевкий проект: Трикста, 2009. – 623 с.
5. Ратніков В.С. Основи філософії науки і філософії техніки / В.С. Ратніков. – Вінниця: ВНТУ, 2012. – 291 с.

Тема 47. Цивілізація як стійка соціально-організаційна структура

Література

1. Пунченко О. Основи філософії: курс лекцій / О. Пунченко, В. Стокяло. – Ч. 1, 2. – Одеса, 2000. – 172 с.
2. Пунченко О.П. Філософія / О.П. Пунченко, О.М. Черниш.– Одеса: Астропринт, 2006.– 424 с.
3. Нерубаська А.О. Філософія / А.О. Нерубаська. – Одеса: ОНАЗ, 2014. – 204 с.
4. Галич М. История доколумбовых цивилизаций / М. Галич. – Мысль, 1990. – 407 с.
5. Осборн Р. Цивилизация / Осборн Р. – М.: АСТ, АСТ Москва: Хранитель, 2008. – 764 с.
6. Пунченко О.П. Цивилизационное измерение истории человечества / О.П. Пунченко. – Одесса: Астропринт, 2013. – 448 с.
7. Тойнби А.Д. Исследование истории: возникновение, рост и распад цивилизации / А.Д. Тойнби. – М.: АСТ, АСТ МОСКВА, 2009. – 670 с.
8. Тоффлер Э. Третья волна / Э. Тоффлер. – М.: АСТ, 2004. – 781 с.
9. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций / С. Хантингтон. – М.: АСТ, 2005. – 603 с.

Тема 48. Типи цивілізаційного розвитку людства.

Сутність сучасної інформаційної цивілізації

Література

1. Пунченко О. Основи філософії: курс лекцій / О. Пунченко, В. Стокяло. – Ч. 1, 2. – Одеса, 2000. – 172 с.
2. Пунченко О.П. Філософія / О.П. Пунченко, О.М. Черниш.– Одеса: Астропринт, 2006.– 424 с.

3. Нерубасська А.О. Філософія / А.О. Нерубасська. – Одеса: ОНАЗ, 2014. – 204 с.
4. Пунченко О.П. Цивілізаційне вимірювання історії людства / О.П. Пунченко. – Одеса, Астропринт, 2013. – 448 с.
5. Тойнбі А.Д. Дослідження історії: виникнення, ріст і розпад цивілізації / А.Д. Тойнбі. – М.: АСТ, АСТ МОСКВА, 2009. – 670 с.
6. Хантінгтон С. Столкновение цивилизаций / С. Хантінгтон. – М.: АСТ, 2005. – 603 с.

Тема 49. Глобалізація як предмет соціально-філософського обміркування

Література

1. Пунченко О. Основи філософії: курс лекцій / О. Пунченко, В. Стокяло. – Ч. 1, 2. – Одеса, 2000. – 172 с.
2. Пунченко О.П. Філософія / О.П. Пунченко, О.М. Черниш.– Одеса: Астропринт, 2006.– 424 с.
3. Нейсбит Д. Китайские мегатренды /Д. и Д. Нейсбит. – М.: Астриль, 2012. – 315 с.
4. Пунченко О.П. Цивілізаційне вимірювання історії людства / О.П. Пунченко. – Одеса: Астропринт, 2013. – 448 с.
5. Тоффлер Э. Третья волна / Э. Тоффлер. – М.: АСТ, 2004. – 781с.
6. Шапиро Р. Прогноз на будущее / Р. Шапиро. – М.: АСТ, АСТ МОСКВА, 2009. – 537 с.

Тема 50. Людство перед обличчям глобальних загроз та викликів: ступені розвитку та зони ризику

Література

1. Пунченко О. Основи філософії: курс лекцій / О. Пунченко, В. Стокяло. – Ч. 1, 2. – Одеса, 2000. – 172 с.
2. Пунченко О.П. Філософія / О.П. Пунченко, О.М. Черниш.– Одеса: Астропринт, 2006.– 424 с.
3. Водопьянов П.А. Великий день гнева: экология и эсхатология / П.А.Водопьянов, В.С. Крисаченко. – Минск: Университетское, 1993. – 282 с.
4. Пунченко О.П. Цивілізаційне вимірювання історії людства / О.П.Пунченко. – Одеса: Астропринт, 2013. – 448 с.
5. Фукуяма Ф. Наше постчеловеческое будущее / Ф. Фукуяма. – М.: АСТ, ЛЮКС, 2004. – 349 с.
6. Хейзинга Й. Homo ludens. В тени завтрашнего дня / Й. Хейзинга. – М.: АСТ, 2004. – 539 с.
7. Шапиро Р. Прогноз на будущее / Р. Шапиро. – М.: АСТ, АСТ МОСКВА, 2009. – 537 с.

3. Плани семінарських занять та методичні рекомендації для їх підготовки

Тема 1. Філософія, коло її проблем, статус та призначення у житті суспільства

План.

- 1. Становлення філософії як форми суспільної свідомості, її сутність та дже-рела.**
- 2. Структура та функції філософії.**
- 3. Підстави різноманітності філософських систем та вчень.**

Методичні рекомендації до заняття

При вивченні першого питання студенту необхідно усвідомити, чим є філософія як система знань. Багатоаспектність підходів до розуміння сутності філософії – вона є й форма суспільної свідомості, й духовна квінтесенція, й найбільш граничний вид теоретизування, й бачення істини в індійській філософії, й любов до мудрості в античній філософії, й самосвідомість епохи (Гегель)

– пояснюються тим фактом, що кожен філософ розкриває одну зі сторін багато-го змісту філософського знання. Але найбільш позитивна її трактовка пов'язана з тим, що вона є наука, в якій є свої принципи, закони, категоріальний апарат. Тому взагалі її можна визначити в двох аспектах:

- 1) як вчення про найбільш загальні закони розвитку природи, суспільства, процесів мислення та пізнання;
- 2) як історичну мінливу систему фундаментальних ідей, яка теоретично з'ясовує відношення людини до світу в його цілісності та орієнтує людей у їх соціальних діях.

Однією з задач філософії, крім: з'ясування загальної картини світу та закономірностей його розвитку, з'ясування багатомірної сутності людини, взаємозв'язку природи та людини, є формування світогляду людини на основі теоретичного знання, що формується. Але цю проблему вирішували також міфологія та релігія. Тому треба студенту звернути увагу на ці форми суспільної свідомості, які були притаманні людині первісного ладу.

Досліджуючи специфіку філософського знання, необхідно показати, що становлення філософії – це тривалій історичний період та складний суперечливий процес відділення її від міфологічних та релігійних поглядів, усвідомити сутність філософського світогляду.

Багатство змісту філософії розкривається при вивченні її структури та функцій. Складові змісту філософії виступають як її функції. Онтологічна функція є вчення про буття природної та соціальної реальності.

Гносеологічна функція розкриває процес пізнання суб'єктом навколишньої природної та соціальної дійсності. Методологічна функція філософії розкриває філософію як усвідомлений людиною спосіб пізнання та практичної діяльності, як методологічний інструментарій наукового пізнання, змістом якого є емпіричний та теоретичний методи пізнання, а також форми пізнання.

Культурно-виховна функція філософії розкриває її як квінтесенцію духовної

культури людства, духовний досвід філософії в усвідомленні вічних проблем життя та смерті, добра та зла, щастя та нещастя, цінностей людського буття.

Практична – діяльнісна функція філософії розкриває роль філософії в освоєнні світу та людини. Критична функція філософії (яка йде від Сократа, Канта, Гегеля) розкриває філософську критику як форму руху знання, момент розвитку пізнання, елемент пізнання, складову частину цього процесу. Вона виступає у формі перевірки знання на науковість, уточнення й коректування його.

При вивченні третього питання студенту необхідно звернути особливу увагу на ту обставину, що при різноманітності уявлень про сутність світу на місці людини в цьому світі, на позицію суб'єкта, відносно впливу свідомості до буття впливають різні точки зору. Серед них основними виступають матеріалізм та ідеалізм. Взагалі, вся історія розвитку філософського знання є історією боротьби матеріалізму та ідеалізму.

Матеріалізм первісним вважає матерію; свідомість другорядна, похідна від матерії. Матеріалізм у своєму розвитку виявив свій зміст у наступних формах: наївний; механістичний; метафізичний; діалектичний. Ідеалізм вважає в якості первісного світу ідею, монади, абсолютну ідею (об'єктивний ідеалізм) або людину, комплекс її відчуттів, завдяки якому існує навколишній світ (суб'єктивний ідеалізм).

Література

1. Пунченко О. Основи філософії: курс лекцій / О. Пунченко, В. Стокяло. – Ч. 1, 2. – Одеса, 2000. – 172 с.
2. Пунченко О.П. Філософія / О.П. Пунченко, О.М. Черниш.– Одеса: Астропринт, 2006.– 424 с.
3. Нерубаська А.О. Філософія / А.О. Нерубаська. – Одеса: ОНАЗ, 2014. – 204 с.
4. Чунаева А.А. Философия / А.А. Чунаева, И.Г. Мысык. –[1-6 изд.]– Одесса: Феникс, 2000-2009. – 332 с.
5. Лешкевич Т.Г. Философия и теория познания / Т.Г. Лешкевич. –М.: ИНФРА-М, 2013. – 408 с.

Тема 2. Матерія, свідомість, пізнання

План

1. *Поняття буття та його основні форми.*
2. *Розвиток вчення про матерію у філософії і природознавстві.*
3. *Свідомість як вища форма відображення дійсності, її суспільно-історичний характер.*
4. *Діалектичний шлях пізнання об'єктивної діяльності. Чуттєве та логічне пізнання.*
5. *Філософські вчення про істину. Роль практики в пізнанні.*

Методичні рекомендації до заняття

1. Дієслово «бути», «сполучник «є» належать до найбільш вживаних слів у багатьох мовах. Розглядаючи проблему буття, філософія відштовхується від факту існування світу і всього, що в світі існує. Але для неї є визначальним не факт

існування, а його зміст. Розуміння буття включає два тісно взаємозв'язаних смислових відтінків. Перший – існування світу в цілому з внутрішньо належними йому властивостями і другий – встановлення факту існування тих предметів, на які направлена діяльність людей.

Виділяючи головні види буття (природу, суспільство, свідомість), ми неявно припускаємо, що відповідна можливість явищ об'єднана деякою загальною основою.

2. Для назви такої основи винайдена категорія «субстанція», як внутрішня єдність множинності конкретних речей. Вчення, що пояснюють єдність світу, виходячи з однієї субстанції, відносяться до філософії монізму. Особливу зацікавленість в цій темі викликають сучасні погляди на будову матерії.

3. Свідомість – це результат розвитку й ускладнення матеріального світу. Щоб зрозуміти природу свідомості, треба звернутися до питання, що таке відображення. Цьому і присвячене перше питання.

Відображення – це властивість предметів, систем матеріального світу в процесі взаємодії відтворювати особливості інших предметів і систем. Форми відображення в неживій природі – механічні, фізико-хімічні зміни. На рівні живої природи виникає така форма відображення, як подразливість, потім такі форми, як відчуття і, нарешті, людська свідомість.

Обов'язково треба зупинитися на співвідношенні свідомості і мови, свідомості і мозку. Мова і свідомість перебувають у єдності, але ця єдність припускає відмінність і навіть протилежність. Свідомість – ідеальна, а мова за формою – матеріальна. Мова не тільки виявляє нашу думку, але й приховує її. Між свідомістю і мовою немає повного збігу, і в цьому складність їх розуміння. Що стосується свідомості і мозку, то перша є властивість мозку, його функція.

Перед тим як відповідати на четверте питання можна пригадати, як розуміли процес пізнання з наївно-матеріалістичної позиції Демокрит, з позиції ідеалізму – Платон, як зароджувався сумнів про можливість певного знання про світ у представників скептицизму (Діоген, Агрипа, Секст-Емпірик). Порівнюючи різні точки зору, бачимо, що існують крайності у цьому питанні. Одна з них агностицизм. Його прибічники намагаються теоретично довести неможливість пізнання світу.

Завершується це питання розглядом того, які існують типи агностицизму (агностицизм Берклі, Юма, Канта).

Далі треба виявити суть сенсуалізму і раціоналізму, показати помилковість їхніх крайніх форм.

5. При розгляданні п'ятого питання слід нагадати, що істина є адекватне відображення дійсності у свідомості людини. Це стан певного знання про річ, про відповідність її з нею самою. Істина може бути тільки об'єктивною. Це потрібно зрозуміти так, що у нашому знанні є такий зміст, який не залежить ні від людини, ні від людства. Об'єктивна істина здобувається не відразу цілком і повністю. Отже, тому виникає проблема співвідношення абсолютної і відносної істини.

Література

1. Пунченко О. Основи філософії: курс лекцій / О. Пунченко, В. Стокяло. – Ч.1,2. – Одеса, 2000. – 172 с.

2. Пунченко О.П. Філософія / О.П. Пунченко, О.М. Черниш.– Одеса: Астропринт, 2006.– 424 с.
3. Водопьянов П.А., Крисаченко В.С. Великий день гнева: экология и эсхатология / П.А.Водопьянов, В.С. Крисаченко. – Минск: Университетское, 1993. – 282 с.
4. Пунченко О.П. Цивилизационное измерение истории человечества / О.П. Пунченко. – Одесса: Астропринт, 2013. – 448 с.
5. Мамардашвили М.К. Сознания как философская проблема // Вопросы философии. – 1990. – № 10. – С. 3-18.
6. Гурьев Д.В. Загадки происхождения сознания / Д.В. Гурьев. – М.: Изд-во РУДН, 1997. – 225 с.

Тема 3. Історія людства як об'єкт соціального пізнання

План

- 1. *Поняття суспільства. Філософські основи системних теорій суспільства.***
- 2. *Основні філософські підходи до пояснення історії людства.***
- 3. *Наука у системі соціальних цінностей суспільства.***
- 4. *Сутність глобалізму та глобальні проблеми людства.***

При вивченні першого питання потрібно уявити, коли виникає суспільство, які особливості його становлення та розвитку у первісному ладі. Вже на цьому етапі воно характеризується, як продукт взаємовідносин між людьми, як відкрита матеріальна система, що розвивається на основі об'єктивних соціальних законів. Ця система відображає форму життєдіяльності людей, спосіб їхньої соціальної організації. Як системи, що постійно розвивається, суспільство у своїй еволюції послідовно проходило закономірні етапи, які у соціальній науці фіксуються в економічно-формаційних і соціокультурних цивілізаційних критеріях. Кожен етап у розвитку суспільства характеризується освоєнням більш високих технологій, ускладненням соціальної структури. Але істотними показниками у розвитку суспільства завжди були характер суспільних відносин, рівень духовності людей та демократичності соціальних структур.

Особливо у цьому питанні студент повинен освоїти сутність вищого типу суспільства – інформаційного та обґрунтувати сутність інформації, інформаційних ресурсів, процесів інформатизації.

2. По другому питанню студенту слід уявити, що на проблему історії людства у соціальній філософії склалися три основних підходи – культурологічний, формаційний та цивілізаційний. Культурологічний підхід розглядає історію людства з точки зору розвитку культури, насамперед, матеріальної. Але цей підхід по-різному розглядається у філософії. О. Шпенглер розглядає як «організм», який володіє твердою наскрізною єдністю та відособлений від інших подібних йому соціальних «організмів». Це означає, що єдиної загальнолюдської культури не має та бути не може. П.Сорокін складає свою теорію культурних суперсистем у якій історичний процес є циклічна флуктуація, зміна суперсистем культури. Він виділяє три основних типи культур – ідеціональну, почуттєву та ідеалістичну. У рамках кожної культури виділяються

основні передумови – уявлення про природу реальності, потреби людей та способи та ступені їхнього задоволення.

Однак в різних теоріях цього підходу не розкривається культура як сукупність матеріалістичних та духовних цінностей, як цілеспрямована діяльність суспільства і людини на виробництво цих цінностей.

Формаційний підхід, запропонований К. Марксом та Ф. Енгельсом розглядає історію людства як закономірну зміну суспільно-економічних формацій. Цивілізаційний підхід досліджує розвиток суспільства скрізь цивілізації. В історії цивілізаційного розвитку людства виділяється традиційна, техногенна та інформаційна цивілізації – це великі, тривалоіснуючі, самодостатні спільноти країн та народів, які виділяються на соціокультурній основі та зберігають своєрідність і унікальність на тривалих відрізках історичного часу, незважаючи на різні зміни та виявлення, яким вони підлягають.

Студенту треба освоїти, що розвиток традиційної цивілізації пов'язаний з виробництвом сільськогосподарської продукції, – це перша хвиля в цивілізаційному розвитку людства. Наступна хвиля – техногенна. Вона пов'язана з розвитком індустріального виробництва, а також розвиток техніки та науки. Вона побудувала індустріальне суспільство. Сучасна цивілізація – інформаційна. Її основа – інформація, інформаційні ресурси, продукти, послуги, процеси інформатизації. Вона суперечлива, її метою є формування єдиного глобалізаційного суспільства.

По третьому питанню студенту треба з'ясувати сутність науки, коли вона виникає, її соціальні статуси: як системи знань; як специфічної діяльності людини та соціуму; як соціальний інститут; як підсистема культури; як основи інноваційної системи. Особливо необхідно усвідомити процес становлення технічних наук, їх ролі у житті сучасного суспільства.

По четвертому питанню треба знати, що глобалізація – це породження ХХ століття. Вона постає як загальнопланетарна реальність, єдиний економічний та соціокультурний простір, який формується на основі взаємозв'язків та взаємозалежності країн та народів, зростанні об'ємів та прискоренні темпів обміну товарами та послугами, міжнародному переміщенні капіталів та робочої сили, взаємопроникненні духовних та цивілізаційних цінностей. Глобалізація – складний процес, вона включає у свій зміст з'єднання економіки, фінансів, створення єдиного центру керівництва, зачіпає проблеми безпеки країн, створення єдиного інформаційного простору.

Література

1. Пунченко О. Основи філософії: курс лекцій / О. Пунченко, В. Стокяло. – Ч. 1, 2. – Одеса, 2000. – 172 с.
2. Пунченко О.П. Філософія / О.П. Пунченко, О.М. Черниш.– Одеса: Астропринт, 2006.– 424 с.
3. Нерубаська А.О. Філософія / А.О. Нерубаська. – Одеса: ОНАЗ, 2014. – 204 с.
4. Чунаева А.А. Философия / А.А. Чунаева, И.Г. Мысык. –[1-6 изд.]– Одесса: Феникс, 2000-2009. – 332 с.
5. Пунченко О.П. Цивилизационное измерение истории человечества /

- О.П. Пунченко. – Одесса: Астропринт, 2013. – 448 с.
6. Сорокин П. Человек. Цивилизация. Общество / П. Сорокин. – М.: Политиздат, 543 с.
  7. Осборн Р. Цивилизация / Осборн Р. – М.: АСТ, АСТ Москва: Хранитель, 2008. – 764 с.
  8. Тоффлер Э. Третья волна / Э. Тоффлер – М.: АСТ, 2004. – 781с.
  9. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций / С. Хантингтон. – М.: АСТ, 2005. – 603 с.
  10. Философия науки: системный аспект / А.И. Уемов, Л.Н. Терентьева, А.В. Чайковский, Ф.А. Тихомирова. – Одесса: Астропринт, 2010. – 360 с.
  11. Фейерабенд П. Наука в свободном обществе / П. Фейерабенд. – М.: АСТ, АСТ МОСКВА, 2010. – 378 с.

